БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ! 39-дэхи жэлээ гарана

БУРЯТ ҮНЭН

КПСС-эй Бурядай обкомой, Улан-Удын горкомой, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй орган

№ 19 (9773) | 1962 оной январиин 23, вторник | Сэн 2 мүнгэн

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ҺУНГАЛТЫН ҮДЭРЭЙ ХҮНДЭЛЭЛДЭ

У...тэйл һаа, кукуруза ургаха

...йнгаа тоо толгой саа... олошоруулжа, ашаг ...эшэлүүлжэ, хахалагда... зуун гектар бүриһөө ...бусад газарай зуун гек... 16 центнер мяха аба... гэжэ түрэл партиингаа ...и табиһан зорилгые ...рто туйлаха хэмжээ... ...икын колхоз, совхоз ...рхойлогдожо байнхай. ...нүүдэй эгээн шухалань ...баян ургаса буурсаг... ...а хэрэг болоно. Юуб ...рузал ургуулжа шадаа ...кан, ноохон болон бу... ...нууд ехээр абтаха бай... ...тэ. **«Кукурузын ашаар ...ехээр абадаг болохобди. ...а зоноймнай энхэ бай... ...жа. Кукуруза ургуулжа ...хүн мал ажалаа хүг... ...а. Зүгөөр энэ ургамал... ...хэрэгээр хандаашадые ...ээл дээрэһээнь шэдэ... ...болохо»** гэжэ Н. С. Хру... ...заана бшуу.

...лнүүдтэ манай респуб... ...г бухэндэ кукурузын ...абадаг дүршэлтэй хү... ...о урган гараа. Тэдэнэй ...бүтэдэндэ мэдээжэ. Тү... ...кукурузын баян ургаса ...эб гэхэдэ, нэн түрүүн ...н дээрээ наг шэбхэ ехээр ...бхэ ехээр лэ гаргагдэ... ...кукуруза үндэрөөр, үд... ...аг гэжэ элишэлэгдэ...э.

...башье юрэнхы дээрээ ...ургамалые хүсэд һайнаар ...абадагданагүй гээшэ. Нё... ...үблика дотор дунда зэр... ...эй миил 80 центнер ку... ...ногоон эшэ набша хуряаг... ...ктарай 150 центнерһээ ...са оройдоол 3 ажахыда ...ка юм. Энээнэй гол шал... юуб гэхэдэ, кукуруза ...эрта наг шэбхэ тон бага ...һнгэрэгшэ жэлдэ куку... ...ар бүридэ оройдоо 11,3 ...хэ оруулагдаһан байхэ ...манай түрүүшүүл гектар ...—30 тонно шэбхэ тараа... ...ха юм.

...хэ кукурузын поли дээрэ ...мэри өнэ жэлдэшье хан... ...р ябуулагдана. Ургаса ...хүрэһэнһээ хойшо гур... ...ахуу бодоо, теэд зарим ...поли дээрээ шэбхэ гар... ...агүй байһаар. Зэдын аймагай «Октябрьский», Байкало-Кударын аймагай Шергинскэ совхозууд, мүн Сэлэнгын, Түнхэнэй аймагуудай олонхи колхозууд урда жэлэйхидэл адли наг шэбхэ зөөхэ хүдэлмэриие гэдэргэ татана, мүнөө хүрэтэр биратай юумэ хээгүй байшоо.

«Саг эртэ, хабартаа дулаарһан хойно шэбхээ зөөжэ эхилхэбди» гэжэ бэеэ мэхэлдэг ябадал эрид буруушаагдаха зэргэтэй. Энэ жэлэй тарилгын эхилтэр кукурузын поли дээрэ 915 мянган тонно наг шэбхэ гаргаха гэжэ хараалагдаһан байгаа. Һүүлэй мэдээгээр тэрэнэй арбаншье процентнь дүүргэгдээгүй. Иимэ ехээр нобшорһон ушарые сагааруулха ямаршье шалтаг байхагүй.

Байтша ондо манай республикын эрхим кукурузашан Радна Гонсорунов Читын областиин баатар кукурузашан, Социалис Ажалай Герой Алексей Лисичниковые социалис мүрысөөндэ уриһан байна. Тиигэжэ гансахан эдэ түрүүшүүлэй хоорондо бэшэ, харин Читын областиин, Бурядай АССР-эй бүхы кукурузашадай хоорондо мүрысөөн баталагдаба гээшэ. Тиихэдээ манай кукурузашад гектар бүриһөө 300 центнерһээ доошо бэшэ буурсагтай ногоон тэжээл абаха гэжэ шиидэнхэй. Энэмнай тон харюусалгатай, хүндэтэй мүрысөөн болоно. Тэрэ мүрысөөндэ наг шэбхэ ехээр гаргажа шадаһан лэ хүнүүд эрхимлэхэ байһаниинь мэдээжэ.

1962 ондо кукурузын баян ургаса абахын тула үбэлэй нэгэшье үдэр миин алдажа болохогүй. Түрүү ажахынуудай, звенонуудай жэшээгээр колхоз, совхоз бүхэндэ наг шэбхэ зөөхэ тусхай бригада эмхидхэхэ шухала. Тиимэ бригадада 5—6 трактор «Беларусь» болон автомашина, бульдозер, шэбхэ ашаха түхеэрэлгэтэй трактор ородог байна. Жэшээнь, Суулгын совхоздо кукурузашадай звенонуудай хүсые нэгэдхэжэ, 7 трактортай, бульдозертой, наг шэбхэ оньһон аргаар ашаалха түхеэрэлгэтэй бригада эмхидхэгдэнхэй. Тракторнуудынь һүниндөө дулаан гараж соо табигдадаг. Энээнэй ашаар тус бригада богонихон болзор соо кукурузашан Кондратюковэй звеногой поли дээрэ 3 мянга гаран тонно шэбхэ зөөгөөд, мүнөө бэшэ звенонуудта шэрэжэ байнхай. Иигэжэ намартаа обоолһон шэбхээ үбэлдөө зөөжэ гаргадаг заншалтай. Оньһожоруулагдаһан иимэ бригаданууд тус аймагай «Эрдэм» совхоздо, «Забайкалец» колхоздо, Хориин аймагай Үдын совхоздо, мүн бусад ажахынуудта эмхидхэгдэнхэй. Эдэнэй жэшээе хаа хаанагүй дэмжэхээр.

Гэхэтэй хамта уһалагдадаг газарта шэнэ аргал гаргахадашье зохид гэжэ Кяхтын аймагай суута кукурузашан Николай Иннокентьевич Дампилов гэршэлжэ үгөө. Тиимэһээ хониной, үхэрэй, мориной шэнэ аргал, хоргооһые үдэр бүри мори шаргааршье зөөжэ болохо байна. Закаменай аймагай «Красный Октябрь» колхоздо артелиин гэшүүд энэ хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадана. Айл бүхэн газааһаа аргал шэбхэ морёор зөөжэ, поли дээрэ гаргана. Эдэ үдэрнүүдтэ колхознигуудай газааһаа 300 гаран тонно шэбхэ зөөгдөө. Зэдын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой хонишон Чимит-Дамба Пагбаевай бригадынхид шэнэ түл абажа, хэды сүлөөгүй байбашье, кукуруза тариха газартаа наг шэбхэ таһалгаряагүй зөөжэ байнхай. Наг шэбхэ зөөхэ хүдэлмэриие үргэлжэдэнь оньһожоруулха талаар колхоз, совхозуудта промышленна предприятинууд ехэхэн туһа хүргэхэ аргатай.

Аймагуудай партийна, советскэ органууд, колхоз, совхозуудай партийна эхин организацинууд кукурузын поли дээрэ наг шэбхэ зөөхэ түсэб, графигай дүүргэлтые саг үргэлжэ хинан шалгажа, тэрэниие бэелүүлгэдэ ушарһан дутагдалнуудые дары усадхаха хэмжээ абаха уялгатай.

Энэ шухала хүдэлмэри урагшатайгаар ябуулхынгаа хажуугаар колхоз, совхозуудай кукурузашад түрүү дүй дүршэл оролдосотойгоор шудалха болоно. Гадна поли дээрээ саһа тогтоохо, тошо халяаха, мүльһэ хүргэхэ гэхэ мэтэ агротехническэ хэмжээ-ябуулганууд бэелүүлэгдэхэ ушартай.

Нүхэд кукурузашад! Март һарада болохоёо байгаа СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтые ажалай эрхим бэлэгээр угтаха мүрысөөндэ оролсожо, наг шэбхэ зөөхэ түсэбөө амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө үсэд шангаар оролдогты. Шэбхэ ехээр гаргаал һаа, кукурузын баян ургасын абтахань лабтай.

Абтаһан лэ түл хонин болохо

Ара Байса гэжэ газарта байратай хэдэн жэжэ отаранууднай нёдондо хамтаруулагдажа, ажахын тоосоондо оруулагдааһэн.

Мүнөө бидэ 6 хүн хамта 1079 эхэ хони, 313 түлгэ, 200 зуһаг хони харууһалжа байнабди. Хониднай зун, намарай эдинсэтэй бэлшээридэ хүсэ шадал һайса абажа, үбэлжөөндөө тобир тарган ороо һэн. Тэдэнээ гол түлэб үнгэрэгшэ август, сентябрь соо искусственна аргаар үрэжүүлһэн байгаабди. Ажахын тоосоондо орожо, бэеэ даадаһан бригада болоо хадаа байра, хашаа хорёогоо бүри халуун намар байхада өөһэдөө заһабарилжа, муудаһыень һэльбээд, һайса дулаалаа һэмди. Мүн хони, хурьга эдеэлүүлхэ хобто кормушкашье олон түхеэрэгдээ. Байрынгаа досоо, газаагуур, илангаяа таһалганууд соогуур тусхай ветеринарна машина асаржа, наринаар дезинфекци хээбди. Нэгэ үгөөр хэлэбэл, үбэлжэлгэдэ муу бэшээр бэлдэгдээ. Үбһэ тэжээлээшье өөһэдөө хуу сабшажа, шанартайгаар хуряажа абаад, ехэнхиинь газаагаа зөөгөөбди.

Эдэ үдэрнүүдтэ ажалдамнай эгээл харюусалгатай халуун хүдэлмэриин хаһа оронхой. Һаянай хонид үдэр һүни илгаагүй, жэгдэрэн олоороо түрэжэ захалаа. Мүнөө 100 шахуу хурьгатай болоод байнабди. Үхэл гарза үгы.

Хэнэйшье мэдэһээр, энэ үбэл саһан ехэ орожо, хонид гол түлэб байра дээрээ эдеэлүүлэгдээд, тэжээл ехээр гаргашалагдана. Тиибэ яабашье үшөө 400 центнер үбһэн, 200 центнер зелёнко, 100 центнер тусгаар һайхан витаминтай үбһэн, горьтой һолоомо бии. Гадна хурьгадта эдюулхэ 50 центнер үйрүүлһэн ороохо таряанай зүйл газаамнай асарагданхай. Зүбөөр, гамтайгаар гаргашалаад байхада үбһэ тэжээлнай яһала хүрэхэ гэжэ һанагдана. Нарай малда үгэхөөр элдэб минеральна тэжээл, дабһан, модоной хөө, яһанай гурил, хатааһан мүшэр набша гэхэ мэтэ бэлдэгдээ. Ветеринарна багахан аптечкэтэй болообди.

Хонишоднай түл абалгын энэ харюусалгатай үедэ түрэхэ дүтэлһэн хонидоо тусгаар илгаад, бултадаа ээлжээгээр үдэр, һүнигүй манажа, хурьга абана. Байра соомнай электрын гэрэл носоогдоно.

Манай Хориин аймагай Үдын совхозой хонишон Димит-Ханда Лубсановагай даадаг бригадынхидай нэмэл бэшэгтэй һайса танилсажа, зүбшэн хэлсээбди. Үнэхөөрөө абтаһан лэ хурьган заабол хонин болохо ёһотой ха юм. Тиимэһээ энэ жэлдэ зуун хонин бүриһөө 100-һаа үсөөн бэшэ хурьга түлжүүлхэ гээшэ манай нэрэ хүндын хэрэг бшуу.

Бригадымнай хонишод Ц. Данзанова, Ц. Шагдарова, Ц. Цыренова, П. Батуев, Л, Дариева булта эбтэй эетэй хүдэлжэ, урдаа табиһан зорилгоёо нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэнь лабтай.

Д. Дугаров,
Анаагай совхозой 3-дахи фермын ахалагша хонишон.

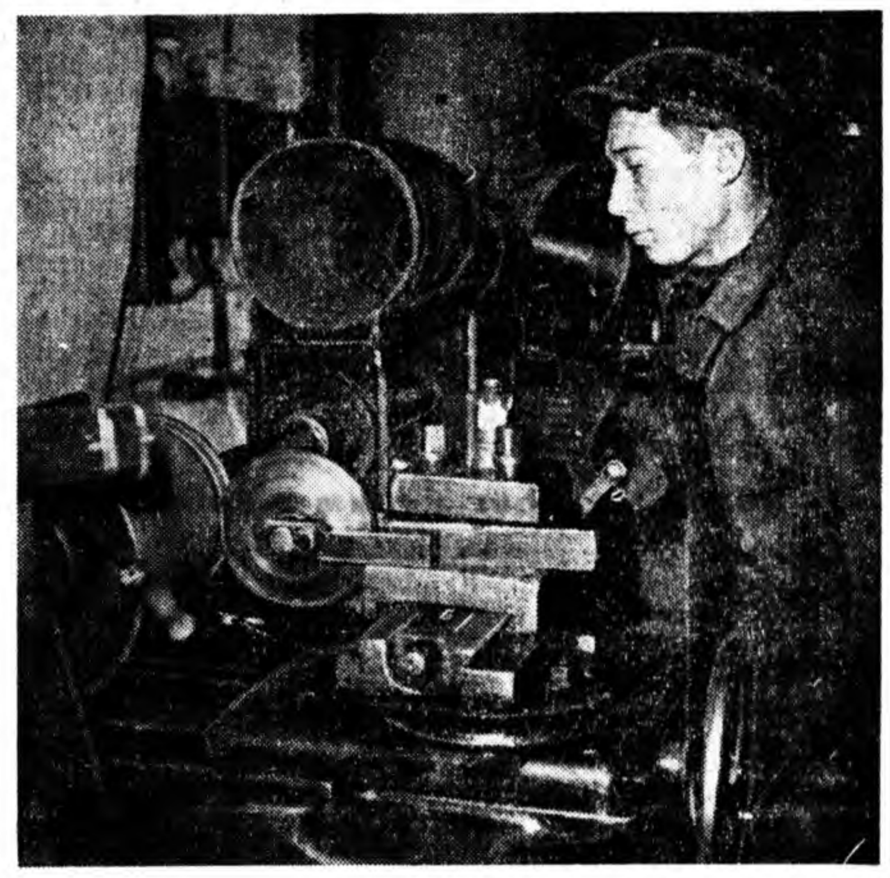

Улан-Удын Кировэй нэрэмжэтэ, түмэр хэрэгсэлнүүдые бүтээдэг заводойхид коммунис ажалай нэрэ зэргэдэ хүртэхын түлөө тэмсэнэ. Бэлэдхэлэй цехын хүдэлмэришэн, ВЛКСМ-эй гэшүүн Каррам Сафович Валеев эрхим ажалаараа олоной дунда суурханхай. Тэрэ халаан бүриингөө даабари 125—150 процент дүүргэдэг. Зураг дээрэ: К. С. Валеев амһартын заха хүбөолжэ байна.

А. МАНТАЕВАЙ фото.

25 ЖЭЛ

Дарижап Зодбоевна Бадмаева 25 жэлэй туршада таһалгаряагүй түрэл XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхоздоо (Заиграй) һаалишанаар ажаллажа байнхай. Мүнөө 46 наһатай болобошье, дүй дүршэл ехэтэй һаалишан, бэрхээр ажалладаг, өөрынгөө мэргэжэлые залуу һаалишадта дамжуулан үгэдэг.

Дарижап Зодбоевна 14 үнеэ даажа абаад, жэлдэ 14 тугал түлжүүлдэг. Һаалишан тугалаа хорин үдэр болотор тэнжээгээд, тугалшадта дамжуулан үгэдэг. Үнгэрэгшэ жэлдэ үнеэн бүриһөө 1750 литр һү һааха даалгабаритай байһанаа, 1765 литртэ хүргөө. Үнеэдээ тусхай рационой ёһоор эдеэлүүлдэг. Сүүдхэдэ үнеэн бүридэ дунда зэргээр 3 килограмм үбһэ, хоёр килограмм зелёнко, һаагдаһан һүнэй 1 литртэ 2?? грамм хүртэхөөр таряа талханай зүйл үгэдэг. Таряа талханай зүйл халуун уһанда хэжэ эһээгээд, бурдууг болгожо, үнеэдтээ хүнэгһөө уулгадаг. Һолоомоёо ууралаар дэбтээжэ, гурил дээгүүрнь хаяжа үгэхэдэнь үнеэд угаа дуратайгаар эдидэг. Тэрэшэлэн сүүдхэдэ үнеэн бүхэндэ 20—25 килограмм силос үгтэдэг байха юм.

Эрхим һаалишадай нэгэн гэжэ тоологдоод, Д. З. Бадмаева Москва хото Арадай ажахын выставкэдэ эльгээгдэһэн байна.

В. Котлыкова.

Арадай Польшын ажалшадые амаршалга

Польшын хүдэлмэришэнэй партиин байгуулагдаһаар 20 жэлэй ойтой дашарамдуулан, Польшын хүдэлмэришэнэй нэгэдэмэл партида, аха дүү Польшын бүхы ажалшадта КПСС-эй Центральна Комитет халуун амаршалга эльгээгээ.

Польшын хүдэлмэришэнэй парти хадаа фашистска эзэмдэгшэдтэ эсэргүүсэн, Польшын арадай хэһэн национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөе эмхидхэгшэ, мүн энэ тэмсэлые социальна сүлөөрэлгын түлөө, хүдэлмэришэн ангиин болон Польшын бүхы ажалшадай политическэ засагые дайшалан абахын түлөө тэмсэлтэй шадамараар холбодог байгаа. Польшын хүдэлмэришэн ангиин түүхэтэ туйлалта хадаа Польшын хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй можо болон хубаарилгые усадхаһан, марксизм-ленинизмын гол ёһонуудта үндэһэлэн, Польшын хүдэлмэришэнэй партиин болон Польшын социалистическэ партиин нэгэдэжэ, Польшын хүдэлмэришэнэй нэгэдэмэл партиин байгуулагдаһан ябадал болоно гээд амаршалга соо хэлэгдэнэ.

Социалис байгуулалтын замда Польшын ажалшадай туйлаһан ехэ амжалтануудые тэмдэглэхэ зуураа, КПСС-эй ЦК иигэжэ онсолон тэмдэглэнэ. ПОРП хадаа научна социализмын программые бодотоор бэелүүлхэдээ, ревизионизмын, олониитэһээ таһаралгын гаралгатай эрид шангаар тэмсэхэдээ, марксизм-ленинизмые шадамараар хүгжөөлгэдэ, социалис оронуудай аха дүүгэй хани нэгэдэлые, уласхоорондын коммунис болон хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй нэгэдэлые бэхижүүлхэ хэрэгтэ өөрынгөө эрхим туһа нэмэри оруулалсана.

(ТАСС).

ЛЕНИНГРАД. Ленинградай хүдөө ажахын институтай агрономическа факультедэй эрдэмтэдэй совет шэнисые сорт сортоор хубаарилха талаар томо мэргэжэлтэ, ургамалнуудай бүхэсоюзна институтай ахалагша научна хүдэлмэрилэгшэ М. М. Якубцинер гэгшэдэ шалгалта барюулангүйгөөр хүдөө ажахын эрдэмэй доктором нэрэ зэргэ олгоо. М. М. Якубцинер 200 научна хүдэлмэриин автор юм. «Шэнэ түхэлэй шэнисэ» гэһэн һүүлшынь зохёолнуудай нэгэн ехэ шухала. М. М. Якубцинерай олон шабинар элитэ ехэ агробиологууд болонхой. Зураг дээрэ (зүүн гарһаа): Целиннэ хизаарта селекцилэгдэхээр хараалагдаһан шэнисые хүдөө ажахын эрдэмэй доктор М. М. Язубцинер, тэрэнэй шабинар урдань байһан Б. М. Черемысов, М. И. Руденко гэгшэд шалган хаража байна.

ТАСС-эй фотохронико.

Бурят орондо хубилалтагүй...

Энэ хөөрэлдөөн Тарбагатайн аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой 3-дахи һаалиин фермын улаан булан соо болоо һэн. Үнеэдэй үдэшын һаалган эхилтэр үшөө хоёр час үлүүтэй саг байбашье, фермын хүдэлмэришэд бултадаа улаан булан соогоо суглараа. Мүн эндэ ерэһэн аймагай гүйсэдкомой түрүүлэгшэ Чебунин, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй депутат, республикын бэлэдхэлэй управлениин начальник Черняков гэгшэд байлсаба.

—Новосибирскдэ болоһон зүблөөнһөө хойшо фермэдэтнай ямар шэнэ хубилалта бииб? һү һаалитнай хэр нэмэнэб? 1962 ондо ямар түсэб табинхайбта?—гэжэ эндэ ерэгшэд асууна.

Һаалишан Степанида Рымарева иигэжэ тордиһогүйгөөр харюусаба:

—Ямаршье шэнэ болоһон юумэ үгы, хуул хуушаараа. Хэлэхэншье эшхэбтэр, 230 үнеэдтэй нэрэтэй аад лэ, үдэртөө 800 литр һү һаанабди...

—Юун болоо гээшэб? Үнеэдтнай олоороо шэргэнхэй гү?

—Юун шэргэнхэй байхаб даа, харин олонхинь һубайршоо ха юм. Гансал тэдээндэ тэжээл дэмы гаргашалнабди.

Ямар үнеэн хэзээ тугаллааб гэжэ шалгахын тула тоо бүридхэлгын дэбтэр асаруулагдаба. Үнэхөөрөө эндэ сентябрь соо 60 үнеэн һубайраа гэжэ бэшэгдэнхэй байна.

—Хэрбээ заводто нэгэ станогой эбдэрээ һаань, бултадаа гүйлдэхэ, хүл хөөрсэг болодог ёһотой. Харин манайда 60 «станок» бүхэли жэл соо ямаршье туһагүй байна. Үшөө тэдэниие үдэр бүри харууһалха хэрэгтэй болоно гээшэ,—гэжэ Степанида Рымарева үгэ залгана.

Нээрээшье гоёор, зүбшье хэлэнэ ха. Эгээл энээхэн юрын ушар баримтые республикын олохон колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдэй ойлгожо абаа һаань болохол байгаа. Тарбагатайн аймагай «Восход» колхозой 215 үнеэдэйнь 70-ниинь һубайршоо.

Һүүлэй жэлнүүдтэ үнеэдэй олоороо һубайрһанһаа боложо эндэ мяха, һү абаха хэрэгтэ ехэхэн һаад тойбо ушаруулна. Үнгэрэгшэ намар республикын коммунистнуудай конференци дээрэ тэмдэглэгдэһэнэй ёһоор, гансахан 1960 ондо үнеэдэй һубайрһанһаа боложо колхоз, совхозуудтань аяар 13.350 тугал дутуу абтаа. Энээнһээ уламжалан, хэды шэнээн ехэ һүнэй дутуу абтаһыень тооложо гаргахань бэрхэтэй бэшэ. Хэрбээ үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 1500 килограмм һү һаагаа һаа, бүхыдөө 20 гара мянган тонно һүн хии хосороо бшуу.

Үнгэрэгшэ жэлэй эхеэр түрэһэн үнеэд соохоонь, эгээл доогуур абажа хэлэхэдэ, аяар 20 мянган үнеэд һубайранхай.

Ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, республикын нэгэ зарим хүдэлмэрилэгшэдшье фермэнүүдтэ һаалишад дутана гэжэ гомдохо дуратай байдаг. Теэд эндэхи колхоз, совхозуудай худалдажа абаһан үнеэдые оньһон аргаар һааха 174 түхеэрэлгэнүүдэй оройдоол 38-ниинь хүдэлгэгдэнэ. Тиихэдэ «Сельхозтехникын» складуудта үшөө 40 гаран тиимэ түхеэрэлгэнүүд хэдэн һарын туршада хэндэшье хэрэггүй хэбтэнэ.

Үгы даа, Новосибирскдэ болоһон зүблөөнһөө хойшо Бурядай республикын һү һаалиин фермэнүүдтэ шэнэ ямаршье хубилалта харагданагүй. Хуул хуушан янзаараал байна гэжэ һаалишан Степанида Рымарева зүб лэ хэлээ.

Иимэ бирагүйхэн байдал хаража байгаад, партиин областной комитет болон Бурядай АССР-эй Министрнүүдэй Совет тэрэниие заһаха, һайжаруулха тушаа ямар нэгэн эрид хэмжээ абаагүй байхань тон гайхалтай.

А. Горбатов,
(манай корреспондент).
«Советскэ Россия» газетын 1962 оной январиин 18-най номерһоо абтаба.

...роккын ниислэлэй хүн ...н хүндэтэ айлшанаа халуунаар амаршална

...январиин ...С). Алба... ...ээр Марок... ...од байһан ... Министр... ...Соведэй Тү... ...н Нэгэдэ... ...гшэ А. И. ...үсэгэлдэр ...улай Хаса... ...олейдэ оро... ...Мухаммед ...хүүр дээ... ...үүдые та...

...А. И. Ми... ...ай ордон ...най прото... ...лтан дэб... ...ээрэ иимэ ...хээ: «Ма... ...хан түрын ...бадархые, ...экономи... социальна ...өө амжал... ...ыень Ма... ...радта хүсэ... ...аа Совет... ...эй зүгһөө ...н мэдүүл...

...А. И. Ми... ...ай канце... генеральна ... хүдөө ... болон до... хэрэгүүдэй ... Ахмед Реда Гедире гэгшэдэ айлшаар ошоо.

А. И. Микоян часай турша соо Рабадые хараһан байна. Мароккын ниислэлэй хүн зон хүндэтэ айлшаниие халуунаар амаршалдаг байгаа. А. И. Микоян министрнүүд Алауи, Бусета гэгшэдтэй хамта Мароккын зураглан харуулгын искусствын музейдэ орожо, тэрэнэй экспонадуудые: ороной элдэб районуудай хүн зонуудай национальна костюмуудые, гоёлтонуудые, хүгжэмэй хэрэгсэлнүүдые, эртэ урдын буу зэбсэгүүдые хараһан байна.

Музейе хараһанайнь һүүлээр Рабадай губернатор Бенджеллун сайлалга хэжэ, хүндэтэ совет айлшаниие, тэрээнтэй суг ябалсаһан хүнүүдые хүндэлөө.

Мароккын журналистнуудай гуйлтаар А. И. Микоян Мароккын радио болон хэблэлдэ зорюулан доро дурсагдаһан мэдүүлгэ хээ: «Баруун Африкын оронуудта хүрэһэнэйнгөө һүүлээр, Мароккын дээдэ зэргэтэ хаанай уряалаар танайда айлшалжа ерээд, танай гоё һайхан оронтой һайнаар танилсаха аргатай болоһомни намда ехэ аятай байна. Совет хүнүүдэй зүгһөө би таанадта амаршалга хүргэнэб, танай арадай эрхим һайн талархалай мэдэрэлые абажа бусахаб гэжэ найданаб.

Баруун Африкын оронуудта—Гвинейдэ, Ганада, Малида аяншалгаяа би дүүргээб. Энэ аяншалгын, тэндэ болоһон уулзалгануудай үрэ дүнгүүдээр, совет хүнүүдтэ тэдэнэй һайнаар хандалгаар һаналаа ханаһан байнаб. Энэ хадаа манай оронуудай арадуудай хоорондохи хани барисаае, бүгэдэ ниитын эб найрамдалай хэрэгые бэхижүүлгэдэ туһалха байна».

...АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

...Р. Б. Зундуевые Бурядай АССР-эй Верховно ...едэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха тухай

...һа гүйсэһэнтэйнь ...дуулан, колхозой үй... ...хүгжөөхэ талаар ...н жэлдэ хүдэлһыень, ...байһыень тэмдэглэ... ...эр Зундуев Ринчин Базаровичые—Закаменай аймагай «40 лет Октября» гэжэ колхозой түрүүлэгшые Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Хүндэлэлэй грамотаар шагнаха.

Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо **М. ЗАВГОРОДНЯЯ.**
Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь **Ч. ДОРЖИЕВ.**

...дэ, Соведүүдэй байшан.
...оной январиин 20.

ГАЗАР ТАРЯАЛАН ЭРХИЛХЭ ПРОПАШНОЙ ГУРИ[...] ҮНДЭР УРГАСА АБАХА АРГА НҮХЭСЭЛ МҮН[...]

Алтайн институтдай үгэhэн мэдээнүүдэй этигэмжэтэйгээр гэршэлhэнэй ёhоор, газар таряалангаа ногоо тарижа эрхилхэ севооборот нэгэ гектар газарhаа продукци абаха талаараа пропашной севооборотhоо холо гээгдэнэ. Эдэ мэдээнүүд багахан талмайнууд дээрэhээ бэшэ, харин тон ехэ полинууд дээрэhээ абтаа. Институт хэдэн жэлэй туршада шэниисын ургасада олон жэлэй ногооной болон кукурузын ямар нүлөө үзүүлдэгые шэнжэлжэ байна. Үрэ дүнгүүдынь ехэ hонирхолтой.

...Нүхэр Наливайкын хүтэлбэрилдэг институтдай дүй дүршэлые анхаралтайгаар шудалха, дүүрэнээр хэрэглэхэ хэрэгтэй.

Сибириин хүдөө ажахын түрүүшүүлэй зүблөөн дээрэ Н. С. Хрущевой хэлэhэн үгэhөө.

Ажахын гү, али ямар нэгэн нютагай бодото эрхэ байдалда тааруугаар газар таряалан эрхилхэ гурим эрдэм ухаанда үндэhэлэн зохёогдохо, экономическа болон агрономическа талаараа үндэhэлэн баримталагдаhан байха зэргэтэй.

Хорин жэлэй турша соо хүдөө ажахын продукциин юрэнхы хэмжээе гурба хахад тухай дахин, ороhо таряа бүхы дээрэнь ургуулан абалгые хоёр үлүүтэй дахин, мяха— дүрбэ шахуу дахин, hү—гурба шахуу дахин нэмээхэ гэжэ КПСС-эй Программаар хараалагдаhан байна.

Газарай гектар бүриие зүбөөр, гамтай hайнаар хэрэглэхэ, хахалагдадаг газарай гектар бүриhөө эгээн ехээр ороhо таряа, эгээн ехэ тэжээлэй единицэ үгэхөөр тэжээл абажа шадахаар тарилгын талмайн хубаарилгые хубилгаха гээшэ эдэ зорилгонуудые шиидхэхэ шухала арга болоно.

Ногоо таридаг гурим ажабайдалаар буруушаагдаа

Олон жэлэй ногоо таридаг хоёр политой, сэбэр паарай нэгэ политой газар таряалан эрхилхэ ногоо тарилгатай гурим колхоз, совхозуудта олон жэлэй туршада дэлгэрүүлэгдэдэг байгаа. Имагтал ногоо тарилгатай севооборот газарай хүрьhэнэй үрэжэлые дээшэлүүлжэ шадаха юм гэжэ тоологдодог hэн.

Шииг багатай газарта олон жэлэй ногооноhоо hайн үрэ гарадаггүй гэжэ мүнөө эли болоо. Олон жэлэй ногоон үбhэ багые үгэхэhөө гадна, тэрэнэй hүүлээр хабарай шэниисэ тарихада ургасынь дээшэлүүлдэггүй.

Алтайн хизаарай тала газарта Славгородско туршалгын станциин туршалгын участок дээрэ таригдаhан олон жэлэй ногоон арба найман жэлэй турша соо гектар бүриhөө 11,9 центнер үбhэ, тиихэдэ гандуу байhан найман жэлэй турша соо 5,8 центнер үбhэ үгэhэн байна. Нэгэ гектарта дунда зэргээр тооложо үзэбэл, оройдоол 3,6 центнер тэжээлэй единицэ абтаhан болоно. Славгородско бүхы район дотор хабарай шэниисын ургаса hүүлшын найман жэлэй турша соо гектар бүриhөө 10 центнер хүряагдаhан гү, али тэжээлэй 12 единицэ абтаhан байна. Энэнь олон жэлэй ногоонойхидо орходоо хоёр дахин ехэ болоно.

Олон жэлэй ногоо тариhан газар дээрэ хабарай шэниисэ тарихада (1953—1956 онуудта) гектар бүриhөө 8,6 центнер ургаса абтаhан байгаа. Тиихэдэ намар зөөлэнөөр хахалагдаhан зябь дээрэ таригдаhан шэниисэ 10,7 центнер ургаса үгөө. Олон жэлэй ногоо тариhанай hүүлээр газарай хүрьhэнэй ехэ хуурай байдаг дээрэhээ, тэрэниие дахин хахалаад шэниисэ тарихада хахалагдаhан хуушан газар дээрэхидэ орходоо бага ургаса үгэнэ.

Тиимэ болохолоороо шииг ехэтэй хара хүрьhэтэй газартай нютагуудта бобы, горох, нэгэ жэлэй бусад бобово ургамалнуудые тарижа, газарай үрэжэл дээшэлүүлжэ болохо байна.

Экономическа талаарнь хаража үзэхэ болоо hаа, ногоо тарилгатай севооборотууд хахалагдадаг газарай гектар бүридэ абажа үзэбэл бага ороhо таряа, малда эдюулхэ тэжээл үгэдэг байна. Тиимэhээ хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар КПСС-эй Программын ёhоор табигдаhан ехэ зорилгонуудые дүүргэлтэдэ бэрхэшээл тохёолдуулна.

Сэбэр паарай орондо—эзэлэгдэмэл паар

Газар таряалан эрхилхэ ногоо тарилгатай гуримай орондо хахалагдадаг газарайнгаа 20—25 процентыень сэбэр паараар үлөөдэг гурим дэлгэрhэн байна. Сэбэр паар газарай үрэжэлые дээшэлүүлдэг гэжэ тоолохо болоо hаа, олон жэлэй ногоо таридаг нэгэ алдуутай гуримhаа нүгөөдэ алдуутай гуримда орохон болонобди. Олон жэлэй ногоонууд үбhэ багаар үгэхэhөө гадна, газарай хүрьhэнэй үрэжэлые дээшэлүүлдэггүй байгаа. Тиихэдэ сэбэр паар ямаршье продукци үгэдэггүй. Сэбэр паар үлөөхэдэ органическа зүйлнүүдэй, мүн минеральна дабhануудай хосорон үгы болалгые түргэдхэдэг.

Шиигтэй газартай нютагуудта сэбэр паар дээрэ тарилга хэлгые хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд бултадаа дэмжэдэг байна.

Пропашной гурим ба хүрьhэнэй үрэжэлэй hайжаралга

Газар таряалан эрхилхэ пропашной гурим (пропашной поли дээрэ кукуруза, бобы, сахарай свекло таряад, удаань шэниисэ, горох бусад үнэтэ ороhото болон бобово ургамалнуудые тарилгатайгаар) хэрэглэхэдэ органическа зүйлнүүдэйнь түргэнөөр үгы бололгоhоо, тала газарай хүрьhэнэй hалхинда хиидэлгэhээ хамгаалха байна.

Кукуруза тариhанай hүүлээр газарай хүрьhэндэ хоёр дахин ехэ үндэhэн үлэдэг, газарай хүрьhэндэ минералнуудай сугларалга паарайхида орходоо хоёр дахин удаан байдаг, тиимэhээ хүрьhэнэй үрэжэлтэй байха шанарынь хосордоггүй байха юм.

Газар таряалан эрхилхэ пропашной гурим хэрэглэхэдээ, органическа болон органо-минеральна үтэгжүүлгэ хэхэ гээшэ газарай хүрьhэнэй үрэжэл hайжаруулха хэрэгтэ ехэ удхашанартай. Паар газар мал ажалда хэрэглэгдэхэ ямаршье продукци үгэдэггүй, тиимэ болохолоороо, паг шэбхэ багаар абтадаг байна. Олон жэлэй ногоонууд малые адуулжа харууhалхада паг шэбхэ багаар үгэнэ.

Газар таряалан эрхилхэ пропашной гурим хэрэглээд, малые 240 үдэрэй турша соо байраар байлгажа харууhалбал жэл бүхэндэ кукурузын, бобы болон свёклын гектар бүридэ 20 үлүүтэй тонно паг шэбхэ суглуулха арга олгоно. Алтайн хизаар хахалагдадаг газарай зуун гектар бүридэ 7,5 центнер, бусад эдлүүриин газарай зуун гектар бүридэ 16 центнер мяха абадаг болохо зорилгые дүүргээд байхадаа, зургаа миллион шахуу толгой эбэртэ бодо малтай болохо ёhотой. Энэ хадаа жэлэй турша соо 54 миллион тонно паг шэбхэ суглуулха арга олгоно. Тиихэдэ 2,7 миллион гектарта пропашной ургамалнууд таригдаха юм. Тайлбарилан хэлэбэл, тарилгын гектар бүридэ 20 тонно паг шэбхэ хүртэхэ болоно гээшэ. Бүхы тарилгын газарай 33 процентыень пропашной ургамалнуудай эзэлхэ байhые хараада абабал, эды шэнээн хэмжээнэй үтэгжүүлгэ бүхы поли дээрэ хоёр гү, али гурбан жэл болоод хэгдэхэ аргатай байна. Иимэ эрхэ байдалда илангаяа органическа болон минеральна үтэгжүүлгэнүүдые холижо хэрэглээд байгаа hаа кукурузын, бобын ургасые, удаань намарай шэниисын ургасые эрид ехээр дээшэлүүлжэ болохо байна.

Лабораториин хүдэлмэрилэгшэд органическа болон минеральна үтэгжүүлгын холисые хэрэглэжэ кукурузын гектар бүриhөө 639 центнер эшэ набша хуряажа абаа. Кукурузын hүүлээр «Барнаулка—32» гэжэ сортын хабарай шэниисэ нэгэдэхиеэ тарихадань гектар бүриhөөнь 44 центнер, хоёрдохёо тарихадань—29 центнер ургаса абтаhан байха юм. Кукуруза таригдаhан аад, үтэгжүүлэгдээгүй газар дээрэ хабарай шэниисэ тарихада хоёр дахин бага ургаса абтаhан байгаа.

Тиимэhээ кукурузатай хамта таригдаhан бобы, мүн ороhо абахын тулада амяарайнь таригдаhан бобы агаарhаа азот татан абажа, тэрээгээр газарай хүрьhые баяжуулдаг гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй.

Кукурузын hүүлээр хабарай шэниисэ тарихада эгээн лэ таатай

Кукурузын hүүлээр заабол хабарай шэниисэ тариха хэрэгтэй, юуб гэхэдэ, үндэр баян ургаса үгэдэг байна. Научно-үйлэдбэриин туршалга хэхэдээ hүүлшын табан жэлэй турша соо кукурузын hүүлээр хабарай шэниисэ тарихада гектар бүриhөө 25,9 центнер гү, али сэбэр паар дээрэ тариhанайхида орходоо 3,9 центнерээр ехэ ороhо таряан абтадаг байгаа.

hаhа нэгэ ондоо туршалга хэхэдээ, кукурузын hүүлээр намарай шэниисэ тарихада гектарhаань 26 центнер, тиихэдэ олон жэлэй ногооной hүүлээр—оройдоол 20,3 центнер ороhо таряан абтаhан байна.

1958—1960 онуудта манай хэhэн туршалганууд хизаарай 200 гаран ажахынууд болон сорт-участогуудай мэдээнүүдээр хүсэд батадхагдаhан байна. Тэдэнэр хахад миллион үлүүтэй талмай дээрэ иимэ тарилга хэhэн байгаа.

Нютагууд	Хэды шэнээн колхозуудта туршалга согсологдоhон байгааб	Хабарай шэниисын ниитэ талмай	1 гагай дунда зэргын ургаса центнерээр: кукурузын hүүлээр	Сэбэр паарта	ороhото таряанай hүүлээр (хабарай шэниисэ)
Талын	59	194193	13,4	13,2	11,6
Ойто талын	83	195043	14,7	13,9	12,0
Хада шадарай	57	136431	16,7	14,0	10,5
Бүхы хизаар дотор	199	525667	14,4	13,5	11,9

Хизаарай бүхы гурбан ондоо нютагуудта кукурузын hүүлээр таригдаhан хабарай шэниисын ургаса сэбэр паарта тариhанайхида орходоо 0,9 центнерээр, ороhото ургамалнуудай hүүлээр тариhанайхида орходоо 2,5 центнерээр ехэ байгаа.

Гектар бүриhөө 300—400 центнер эшэ набша ургуулжа абахада гектар бүриhөө 40—45 центнерhээ доошо бэшэ тэжээлэй единицэ үгэнэ, кукурузын hүүлээр таригдаhан хабарай шэниисэhээ 16,7 центнер ороhо абахада гектар бүриhөө 20 центнер тэжээлэй единицэ үгэнэ. Тиимэ болохолоороо, хоёр полиhоо 60—65, тиихэдэ нэгэ полиhоо 30—32 центнер гү, али сэбэр паар дээрэ таригдаhан хабарай шэниисынхидэ орходоо дүрбэ дахин ехэ тэжээлэй единицэ абтаха болоно.

Кукурузын hүүлээр хабарай шэниисэ тарихада юундэ hайн ургаса абтадаг бэ

Институтдай газар таряалангай таhагай нэмэлтэ шэнжэлэлгэнүүдhээ энэ асуудалда бидэнэр харюу олонобди. Кукуруза хадаа олон жэлэй ногоондо орходоо хоёр дахин багаар газарай хүрьhэнэй шииг нойтые гаргашалдаг гэжэ тогтоогдоо. Кукуруза тарихада али бүхы үндэhэнүүд паар дээрэхидэ орходоо удаанаар үмхирэн үгы болодог байна. Энээнэй, тэрэшэлэн кукурузын ургамалнуудай азот ехээр хэрэглэдэг байhанай ашаар сэбэр паар дээрэ тариhанайхида орходоо, азот фосфор хоёрой тэнсүүри хабарай шэниисэдэ таарамжатай боложо үгэдэг байна. Ургамалай тэжээл болодог шухала зүйлнүүдэй тэнсүү hайн байхада шэниисэ тоггууритай hайнаар ургадаг, ороhониинь hайнаар эдеэшэдэг, ургасань дээшэлдэг байха юм.

Кукурузын hүүлээрнь таригдаhан хабарай шэниисын ургасые дээшэлүүлхэhээ гадна, хойшо хойшодоо таригдаhан ургамалнуудай ургасые, тиимэ болохолоороо, бүхы севооборотой ургасые дээшэлүүлдэг байна.

1600 гектар талмай дээрэ научно-шэнжэлэлгын севооборот байгуулхадаа кукуруза ехээр тарихада эгээн hайн үрэ дүн үгэhэн байна. (hүүлшын гурбан жэлдэ ургаса абаhан мэдээнүүдые хаража үзэхэдэ иимэ):

Севооборотууд	Кукурузын талмай (севооборотой процентээр)	севооборотой талмай 1 гектарта тэжээлэй единицые абалга (центнерээр)
7 политой (ногоо тарилгатай гурим)	0	19,1
3 политой (ороhо таряатай сэбэр паартай гурим)	0	19,6
4 политой (ороhото таряатай сэбэр паартай гурим)	0	20,9
10 политой (ногоо болон кукуруза тарилгатай гурим)	10,0	27,3
6 политой (ороhото таряанай сэбэр паар үлөөдэггүй кукуруза тарилгатай гурим)	16,6	34,8
4 политой (ороhо болон кукуруза тарилгатай гурим)	25,0	36,5
3 политой (ороhо, кукуруза тарилгатай гурим)	33,4	39,2

Кукуруза тарилгатай гурба болон дүрбэн политой севооборот сэбэр паартай гү, али олон жэлэй ногоо тарилгатай севооборотдо орходоо хоёр дахин ехэ үрэ үгэдэг байна.

Эгээн ехэ продукци үгэдэг газар таряалан эрхилэлгын гурим hайн гэжэ Н. С. Хрущев нэгэтэ бэшэ онсолон тэмдэглэдэг hэн. Дээрэ дурсагдаhан севооборотуудые хаража үзэхэдэ кукуруза ехээр тариха тудам севооборотуудhаа улам ехэ продукци абтадаг гэжэ элеэр харагдана.

Ногоо тарилгатай долоон политой, сэбэр паар үлөөлгэтэй гурбан политой севооборот хэрэглэхэдэ хүн бүхэнэй хүдэлмэриин үдэр бүхэндэ 720—770 тэжээлэй единицэ абтадаг, тиихэдэ кукуруза тарилгатай севооборот хэрэглэхэдэ тэрээндэ орходоо нэгэ хахад дахин ехэ тэжээлэй единицэ абтадаг гэжэ тодоруулагдаа.

Ороhо таряан—пропашной гуримай үндэhэ hууринь болоно

Хахалагдадаг газарай гектар бүриhөө эгээн ехэ ороhо таряа үгэдэг газар таряалан эрхилхэ гурим hайн гэжэ Сибирьтэ болон Казахстанда болоhон зүблөөнүүд дээрэ Н. С. Хрущев онсолон тэмдэглээ hэн.

Мүнөө үедэ Алтайн хизаарта гурба болон дүрбэн политой севооборот хэрэглэгдэнэ. Энээндэ 30—33 процентыень пропашной ургамалнууд (кукуруза, бобы, сахарай свёкло) эзэлдэг юм. Энэ севооборотдо ороhото ургамалнууд (хабарай шэниисэ, горох, бусад ороhото ургамалнууд, бобово ургамалнууд) 67—70 процентыень эзэлнэ.

Семипалатинска область. Ново-покровско районой «Красное знамя» гэжэ хүдөө ажахын артелиин гэшүүд хабарай тарилгада hайнаар бэлэдхэнэ. Хүдөө ажахын багажа зэбсэгүүд хүсэдөөр заhабарилагдаа. Колхозой механизаторнууд долоо мянга гаран гектар талмай дээрэ саhа тогтоогоо. Тиигээд кукурузын, сахарай свёклын, бобово ургамалнуудай таригдаха участогууд дээрэ хоёрдохёо саhа тогтоожо эхилээ. Зураг дээрэ: «Красное знамя» колхозой поли дээрэ саhан тогтоогдожо байна.

ТАСС-эй фотохронико.

> ...Ниитэ гүрэнэй аша туhада зохилдуула[...] нютагай байгаалиин түүхэтэ болон ажахын [...] далые хараадаа абан, элдэб гуримуудые, холбоотой севооборотуудые газар газар[...] рүүлхэ тухай хэлсэхэ хэрэгтэй.
>
> Д. Н. ПРЯНИШНИКОВ, а[...]

3 политой пропашной севооборот	4 политой се[...]
1. Кукуруза, бобы, сахарай свёкло	1. кукуруза болон[...]
2. Хабарай шэниисэ	2. Хабарай шэни[...] свекло
3. Хабарай шэниисэ, горох, ячмень, хабарай паар дээрэ тарихада эртэ эдеэшэдэг бусад ургамалнууд	3. Хабарай шэнии[...] 4. Хабарай ороhо[...]нууд —эртэ хаха[...] намарай паар дээ[...] эдеэшэдэг ургама[...]

Кукуруза болон бобы таридаг севооборот дээрэhээ хахалагдадаг газарай гектар бүриин тарилгаhаа 20 центнер хүрэтэр ургаса абажа болохо байна. Энэ талаар пропашной поли ехэ үүргэ дүүргэхэ зэргэтэй.

Энээниие манай институтдай жэшээ дээрэhээ харуулая.

Пропашной гурим эрхилхын урда тээ 18 жэлэй турша соо (1938—1955 онууд) ороhото ургамалай ургаса гектар бүриhөө 12,4 центнер абтадаг байгаа. Пропашной гурим эрхилдэг болоhонhоо хойшонхи зургаан жэлэй турша соо (1956—1961 онууд) тарилгын гектар бүриhөө 20 центнер ургаса абтадаг болоо. Ороhо таряанай гектар бүридэ иимэ ургаса абтаа:

1953 ондо 2,0 центнер
1960 ондо 11,7 центнер
1961 ондо 13,6 центнер

1962 ондо хахалагдадаг газарай гектар бүриhөө 15,9 центнер ороhо таряа гү, али 1960 онойхидо орходоо 4 процентээр ехэ ороhо таряа хуряажа абтахаар хараалагданхай. Имагтал газар таряалан эрхилхэ пропашной гурим эрхилээд байхадаа эды шэнээн ороhо таряа ургуулан абажа болохо байна. Энэ хадаа бобы болон кукуруза тариhанай ашаар туйлагдаха юм. Бобы болон кукуруза ехээр таридаг пр[...]темэ хэрэглээд л[...] ороhо таряа аба[...] нээнээр нэмээжэ [...]на. Пропашной [...] өөрөө ороhо та[...]даг поли бололсо[...]

Бобы болон ку[...]рилсахадаа поли[...]рые хамгаалха, h[...]барай шэниисэ та[...]рамжатай эрхэ [...] болгохо, хахала[...]рай гектар бүриh[...]ряа ехээр абадаг [...] набди. Миллион [...]тар дээрэ хизаар[...]бы таридаг болох[...]лагдадаг газарай [...]тыень эзэлдэг хаб[...]сын болон бусад [...]гамалнуудhаа га[...]лион пүүд ороhо [...]жэ абаха аргатай [...] набди.

Хахалагдадаг г[...]тар бүридэ эдеэшэ[...]саггай, мүн ороhо[...]гэнөөр эдеэшэд[...] тариха гээшэ [...] саашадаа бүри эл[...] арга боломжо бо[...] Энэ хадаа мала[...] шанарые hайжару[...]

Тиимэ болохо[...]раннада В. М. К[...] шэнгеэр хахалагд[...]рай гектар бүри[...]нер хүрэтэр ургас[...]га боломжо бии.

Пропашной гуримай ашаар 75 [...] гэhэн шатада хүрэхэ[...]

Хахалагдадаг газарай 100 гектар бүридэ 75 центнер хүрэтэр (годод) мяха, эдлүүриин бусад газарай зуун гектар бүриhөө 16 центнер мяха абаха зорилгые бидэнэр түргэнөөр дүүргэхэ байнабди. Иимэ зорилго КПСС-эй Программын ёhоор хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй үмэнэ табигдаhан байна.

Гурба дүрбэн жэлэй турша соо мяха абалгые гурба-дүрбэ дахин ехэ болгохын тулада мүн лэ эды шэнээнээр тэжээл бэлэдхэлгые ехэдхэхэ хэрэгтэй. Энээниие туйлахын тулада хабарай шэниисэ таридаг полинуудта урда тээнь ашаг ехэтэй тэжээлэй ургамалнуудые тариха ёhотойбди. Энэ полиин гектар бүриhөө тэжээлэй единицэ эгээн ехээр үгэдэг эдинсэтэй ургамалнуудые абаха гэжэ оролдохо ёhотойбди.

Сэбэр паар гээшэ ямаршье продукци үгэдэггүй дээрэhээ юунтэйшье жэшэхын аргагүй. Урдын гуримаар ороhо таряа таридаг байхада Алтайн научно-шэнжэлэлгын [...] эрхэ байдалда газ[...] эрхилхэ пропашно[...]нуудые тариhанда [...] дахин бага мяха [...]гаа. Пропашной [...] хадаа кукуруза [...]рай свекло болон[...] баталхын тулада [...] талмай дээрэ [...] научно-шэнжэлэлг[...]рот дээрэhээ абта[...] мэдээнүүдые дурд[...]

Эдэ жэлнүүдтэ [...] гектар бүриhөө [...] эшэ набша гү [...] центнер тэжээлэй [...]таhан байна. Энэ [...] овёс хоёрые хол[...] силослэhэндэ ор[...] дахин ехэ үбhэ [...] бүриhөө үгэhэн ба[...]

Алтайн хүдөө а[...]но-шэнжэлэлгын [...] 9000 гектар талма[...]зар таряалан эрхи[...]ной гурим хэрэгл[...] ондо 75, мүн 16 [...] (годод) абаха ба[...]

Буртаг үбhэнтэй тэмсэхэ т[...] тобшохоноор хэлэе

Буртаг үбhэнтэй тэмсэхэ тухай хэлэхэ болоо hаа, сэбэр паар тухай бэшэ, харин хэдэ хэдэн агротехническэ хэмжээнүүд тухай хэлэхэ шухала болоно.

Пропашной ургамалнуудай таригдаhан полиин сэбэр байхын тулада пропашной ургамалнуудые тарихынгаа урда тээ түргэнөөр эдеэшэдэг шэниисэ, горох, ячмень болон бусад ургамалнуудые тариха хэрэгтэй. Энэ хадаа тарилгын урда тээ буртаг үбhэнүүдэй ургалгаhаа хамгаалха, намарай паар эртүүр гүнзэгыгөөр хахалха арга олгоно.

Хабар кукуруза тарихынгаа урда тээ нэгэ жэлэй буртаг үбhэнүүдтэй тэмсэхэ хэрэгтэ тусгаар анхарал хандуулагдаха ёhотой. Кукурузые хожомшог (хабарай шэниисэтэй жэшэхэдэ) тарихада тарилгын урда тээ полиие буртаг үбhэнhөө сэбэрлэхэ арга олгоно. Энээнэй тулада хабар эртэ борнойлолго хэhэнэй hүүлээр хоёр дахин: нэгэдэхиинь—борнойлолгын hүүлээр үрэhые газарта гүнзэгыгөөр оруулхын тулада, хоёрдохиинь—үрэhэ хаяхынгаа урда тээ буртаг үбhэ усадхахын тулада культиваци хэхэ хэрэгтэй.

Тарилга хэhэн[...]лээр ургасын га[...] тээ полиёо борно[...]

Борнойлолго хэ[...]таг үбhэнэй 80 га[...]тыень усадхадаг [...]

Ургасын хүсэд [...] хала хоёр дахин [...]рондын эдлүүрилг[...]рэгтэй.

Пропашной поли[...] дээд байхада, у[...] дахин ороhо та[...]да буртаг үбhэн[...] юм. hүүлшын гур[...] турша соо институ[...]зын hүүлээр тари[...]рай шэниисэ сэбэр[...] таригдаhан шэни[...]доо буртаг үбhэн[...]гүй байгаа hэн.

Ажахыда 25—3[...] пропашной ургам[...]даг байгаа hаа, п[...]таг үбhэнhөө сэбэ[...]лоно.

Г. Р[...]

Алтайн хү[...] научно-[...] институтдай газа[...] эрхилэлгын таhа[...]

…нэ жэлдэ шэнээр ажаллаха

…нүүдтэ Баргажа-…алада һуурижаһан …—колхоз, совхо-…онойнгоо дүн гар-…н жэлэй дүрбэдэ-…урдаа шэнэ хараа …табижа байнхай. …ймагай Культурын …о хүдөө ажахын …усалгатай һалба-…рэ эсэшэ сусаша-…аллажа, 1961 ондо …нэ амжалтануудые …үрүүшүүл: һаали-…од, мал адуулаг-…изаторнууд хамта …ларжа, шэнэ жэл-…үдэлмэреэ зүбөөр … асуудал зүбшэн

… эндэхи колхоз, …ниитынгээ ажахые …алаар горьтой тэм-…яха, нооһо, үндэгэ …да жэлэйхиһээ ни-…лүүлээ. Энэ ехэ …амай залууршӑд— …ехэ хубитаяа оруу-…энэрэй амжалта …тор барагдашагүй …жонуудай бии бай-…оор харуулаа.

…ой, Барханай бэр-… Э. Ц. Надмитова, …емпилова болон бу-…элэй туршада даа-… отарануудайнгаа …риһөө 4—5 кило-…о хайшалдаг, 100 … бүхэнһөө 100—110 …даг байна.

…рксын нэрэмжэтэ …һаалишан Е. Дан-…неэн бүриһөө 2596 …агаа. Курумканай …жахын тоосоондо …гадын шубуушан … 1123 тахяаһаа 140 …эгэ абаа гэхэ гү, … бүриһөөнь 124 үн-… болоно. Дэрээнэй …ал адуулагша К. …II партсъездын нэ-…олхозой тугалшан …ва тугал, буруу-…гэнөөр томо болго-…риинь 270—300 ки-… хүргэжэ, ажалай … онол амжалтатай-…лээ.

…ыдөө аймагай кол-…уд ажахын үнгэ-… тон бирагүйгөөр …у. Нёдондо аймаг …мяха, нооһо абаха … уялганууд холо …й. Тиихэдэ малай … олошоруулха тү-…гай нэгэшье ажахы …й үлэшөө.

… тоо олошоруулха, …ыень дээшэлүүлхэ …н аймаг дотор …алтагүйгөөр ябуу-…һанай гол шалта-…э гэдэхэ, үнгэрһэн …лэй дутамаг, ажал …н муугаар эмхид-…ээрэһээ угаа олон …уһа мал гарзада …ан, эхэ малһаа ту-…д тон үсөөн абта-…

…элнүүдтэ мал ажал … тэсэшэгүй байда-…лдоһон, тэрэниие …яажа заһаха. ямар …жонууд бииб гэжэ … совхозой ажа-…ондо ороһон хони-шодой бригадын бригадир **М. Г. Толстихин,** Дэрээнэй совхозой мал адуулагша **К. И. Ухинов,** Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой һаалишан **Е. З. Дансаранова,** Баргажанай совхозой главна агроном **А. А. Никульшин** болон бусадай хэлэһэн үгэнүүд ехэ һонирхолтой, һургаал абамаар байгаа.

Мал ажалаа саашадань зүб мүрөөрнь түргэн хүгжөөжэ, һү, мяха, үндэгэ, нооһо абалгаяа эрид дээшэлүүлхэ хэрэгтэ иимэнүүд хэмжээ-ябуулгануудые эрхэбэшэ бэелүүлхэ гэжэ тус зүблөөн дурадхаба.

АЖАХЫН ТООСООЕ АЙЛТАГҮЙГӨӨР НЭБТЭРҮҮЛХЭ

Һүүлэй хоёр жэлэй туршада олон жэжэ колхозууд томодхогдожо, тэдэнэй орондо мүнөө 6 томо колхоз, совхозууд бии болоо. Эдэ хэмжээ-ябуулганууд газар уһые зүбөөр ашаглаха, аймагай ажахынуудые хүтэлбэрилхы кадрнуудаар, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдээр хангаха хэрэгтэ ехэ нүлөөтэй байгаа.

Гэбэшье газар тариалан эрхилэлгые һайжаруулжа, гектар бүриһөө баян ургаса абаха асуудал зүб мүрөөрнь шиидхэгдэжэ шадагдаагүй. 1961 оной эхеэр зарим колхоз, совхоз хонишодой томодхогдоһон бригадануудые байгуулжа, ажахын тоосоондо оруулһан юм. Ажалай эмхидхэлэй энэ шэнэ түрүү аргые Курумканай хониной совхозой II отделенидэ үргэнөөр, шадамар бэрхээр хэрэглэжэ, нэгэл жэлэй турша соо ажал хүдэлмэреэ эрид һайжаруулжа, мал ажалай продукци абаха 1961 оной социалис уялганууд үлүүлэн дүүргэгдээ. Ажахын тоосоондо ороһон бригадануудай ажалынь угаа эмхитэй, хүдэлмэринь гаргаша багатай боложо, жэлэйнь сэбэр олзо доход эрид дээшэлһэн байна.

Баргажанай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой эрхим хонишон Эрэнжид Цыреновна Надмитова 1961 ондо 780 эрье хонидһоо тус бүриин 3 килограмм 760 грамм нооһо хайшалаа. Һайнаар ажаллаһанайнгаа түлөө «аймагай эрхим хонишон» гэһэн нэрэ зэргэтэй болоһон. Москва городто арадай ажахын туйлалтые харуулһан выставкэдэ хабаадаха путевко абаһан байна. Зураг дээрэ: хонишон Э. Надмитова.

Н. КОЗУЛИНАЙ фото.

Нёдондо Баргажанай Дэрээнэй совхозой 2-дохи отделениин түрүү малшан Константин Ухинов һайнаар ажаллажа, гүүртынгээ 120 хашаратуудайнгаа шэгнүүрые хоногой 900—900 граммаар нэмээһэн юм. Мүнөө тэрэ СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтые угтуулан дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, нёдондонойхиһоо доошогүй амжалта түйлахаар шиидэбэ. Зураг дээрэ: К. И. Ухинов.

1962 ондо аймагай бүхы ажахынууд—колхоз, совхозууд ажахын тоосоондо орожо, шэнэ жэлдэ шэнээр ажаллаха гэжэ шиидэбэ. **«Ажахын тоосоон—амжалтын түлхюур. Энэ шэнэ арга онолые ямаршье айлтагүйгөөр бүхы бригада, фермэнүүдтэ нэбтэрүүлхэ»** гэжэ зүблөөндэ хабаадагшад нэгэн һаналаар дурадхаа.

ГЕКТАР ГАЗАР БҮРИҺӨӨ ЕХЭ УРГАСА АБАХА

Мал ажалай продуктнуудые абаха талаар 7 жэлэй түсэбөөр хараалһан хэмжээ-ябуулгануудаа амжалтатайгаар дүүргэхын тулада аймагай ажахынууд мүнөө жэл **400—450 мянган центнер үбһэ, 100 мянган тонно силос, 300—350 мянган центнер** орооһо тариа бэлэдхэхэ зэргэтэй.

Иимэ тэжээл бэлэдхэхын тулада нэн түрүүн гектар бүриһөө эрхэбэшэ орооһо тариаанай, тэжээлэй ургамалнуудай, үбһэ ногооной һайн ургаса абаха гэжэ баргажанайхид эрид шиидэбэ.

Урда жэлнүүдтэ тариаланһаа буруугаар хубаарилжа, овёс, зелёнко, наран сэсэг болоод аша үрэ багатай бусад ургамалнуудые ехээр таридаг байгаа. Энээниие ехээр буруушаажа, саашадаа тариалангые зүбөөр хубаарилжа, ургаса багатай ургамалнуудай орондо кукуруза, тэжээлэй бобы, сахарай свёкло, горох ехээр тариха болобо.

* *

Долоон жэлэй дүрбэдэхи жэлдэ аймагай колхоз, совхозууд **35 мянган центнер мяха, 83 мянган центнер һү, 800 мянган үндэгэ, 4450 центнер нооһо абаха хараа түсэб урдаа табинхай.**

О. Раднаев,
манай корр.

Ахын аймагта

БАГШАНАРАЙ ЗҮБЛӨӨН

Багшанарай зүблөөн боложо, аймагай гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ нүхэр Е. Ш. Гулгоновой «КПСС-эй XXII съездын дүнгүүд, гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй гол зорилгонууд» гэһэн элидхэл зүбшэн хэлсэгдэбэ.

Багшанар А. Ш. Аюшеева «һурагшадай нэгэ классташ хоёр жэл һураха ябадалые усадхаха арга боломжонууд», Н. И. Малакшинов «һурагшадые ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлгэ», Д. Х. Мандагаева «Хүүгэдые коммунис ёһоор хүмүүжүүлгэ» гэһэн нэмэлтэ элидхэлнүүдые хэбэд.

Тус суглаанда хабаадагшад һуралсалай хүдэлмэриие саашадань һайжаруулха тухай дэлгэрэнгы хэмжээ-ябуулгануудые хараалһан тогтоол батал̆ан абаба.

ПРОПАГАНДИСТНАРАЙ СЕМИНАР

Һаяхан КПСС-эй райком партийна, комсомолой организацинуудай пропагандистнарай семинар үнгэргэбэ. Семинар дээрэ пропаганда, агитациин таһагые даагша нүхэр П. Марзаев болон бусад элидхэлнүүдые хээ.

Һүүлээрнь пропагандистнар өөһэдынгөө дүй дүршэл андалдаһан байна.

НЯГТА ХОЛБООТОЙГООР АЖАЛЛАХА

Соёл гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэдэй, комсомолой эхин организацинуудай секретарьнарай семинар боложо, КПСС-эй райкомой секретарь нүхэр Д. Унжуев «КПСС-эй XXII съездын дүнгүүд, культурын, комсомолой хүдэлмэрилэгшэдэй зорилго» гэһэн элидхэл хээ.

Вл. Галсанов.

НҮХЭД ҺААЛИШАД! ҺҮ ҺААХА ДААБАРЯА ҮДЭР БҮРИ ДҮҮРГЭХЫЕ ОРОЛДОГТЫ!

Саг үргэлжэ эрхимлэһээр

Үглөөнэй 5 час, янгинама хүйтэн. Хубисхал гэжэ бишыхан тосхондо үшөө хэншье бодоогүй хэбэртэй, хон жэн. Гансал моридой байраһаа саһа хахинуулан хүдэлхэнь үбэлэй үглөөнэй сууряанда элихэнээр дуулдаад абана. Теэд удабашьегүй тэрэ байрын хойгуур саһа шаршагануулан хүнэй дүтэ дүтэ гэшхэлхэ, түргэнөөр алхалха дуулдажа, олон сонхонуудаа ялалзуулан байгаа үнеэдэй фермэ тээшэ тэрэнэй шамдажа ябахань харагдаба. Энэмнай Иволгын һуралсалай туршалгын ажахын 6-дахи отделениин гурбадахи МТФ-гэй һаалишан Бабасан Ленхобоева байба.

Зургаан жэлэй саана 22-той Бабасан Ленхобоева һаалишан боложо, нютагай үүлтэрэй тугаллаха 15 хашараг тушаажа абаа һэн. Түрүүшынь жэлдэ залуу һаалишанда, илангаяа һая тугаллаха хашарагуудые тушаажа абаһан хадань ехэ хүндэ хүшэр юумэнүүд тохёолдодог, мэдэхэ шадахагүй хэрэгүүд олон үзэгдэдэг байгаа. Тиибэ яабашье Бабасан ядаһандаа сухарингүй, харин бүри үсэдөөр ажалдаа орожо, МТФ-гэй эрхим һаалишан Намжил Евдоноваһаа жэшээ абажа, тэрэнэй хэлэһые анхаралтайгаар дүүргэжэ, ажалай амжалтын түрүүшын алхам хэһэн намтартай. Эдэ хашарагуудаа тугаллуулаад, тус бүриһөөнь жэлэй туршада 1400 литр һү һаажа, урдаа табигдаһан түсэб дүүргээ бэлэй.

Хойшодоо жэлһээ жэлдэ һайн амжалта туйлажа? яһала бэрхэ һаалишан болохо байһанаа харуулаа юм. 1960 ондо тэрэ даалгагдаһан үнеэн бүриһөө 2450 литр һү һаажа, түрүү һаалишадай тоодо ороо. Үнгэрэгшэ 1961 ондо тэрэнээ 2642 литртэ хүргэжэ, партиин XXII съездые угтуулан абаһан социалис уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэһэн, уялгаяа 92 литрһээ үлүүлээ. Гадна даалгагдаһан 15 үнеэдһээн 16 тугал абажа, тэдэнээ гарза хоролтогүйгөөр түлжүүлһэн байна.

Иимэл хадань нёдондо 6-дахи отделениин хүдэлмэришэд түрүү һаалишанаа Улан-Удэ городой Советскэ районой ажалшадай Соведтэ депутадаар дэбжүүлһэн байгаа.

Зоной найдабарида бүри урма зориг орожо, нүхэр Ленхобоева коммунис ёһоор ажаллаха, ажаһууха, сугтаа хүдэлдэг нүхэдтөө туһалха гэжэ оролдодог болобо.

— Даадаг 12 үнеэдһээ суудхэдээ дунда зэргээр 106—107 литр һү һаанаб. Ажалдаа үглөөнэй табан часта ерэгшэб, тиигээд үнеэдэйнгээ хэбтэри арилгаһаар, силос бардаа үгэһөөр байтар үнеэ һааха саг болодог. Үглөөгүүр үнеэдээ 6 час хахадта һаанабди. Гадна үдэр, үдэшэлэн һаадаг гээшэбди.

— Мүнөө 11 үнеэн тугаллаад байна. Нэгэ үнеэмни һаяар тугаллахань. Минии һанахада, үнеэдээ сағ соонь тугаллуулха хэрэгтэй гэжэ тоолоноб. Энэмнай һаалишанай оролдолго, анхаралтай байһанһаа болодог. Ототой болоһон үнеэдээ сағ соонь үрэжүүлхэ тон шухала. Энэ ушарта залхууржа, сагыень гадэргэнь татажа огто болохогүй. Һубайрһан үнеэнһээ юун һү гарахаб даа. Гадна нэгэ хэмдэ үнеэдээ һааха, эдеэлүүлхые оролдогшоб. Энэ баһал туһатай гэжэ һанагшаб. Гадна үшөө үнеэдээ һаажа байхадаа сухалдажа, малаа үурлүүлжа болохогүй гээшэ ха. Налагай, зохидоор малда хандаал һаа, тэрэшни бүхы байгаа һүеэ үгэхэл байха гэжэ бодогшоб гэжэ тэрэ хэлэнэ.

Түрүү һаалишан 1962 ондо, СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтада зорюулан, үнеэн бүриһөө 2700 литрһээ бага бэшэ һү һаахаб гэһэн уялга абанхай. Абаһан уялгаяа бэелүүлхын түлөө үсэд шангаар оролдоно. Мүнөө тэрэ үнеэн бүриһөө 9 литр һү үдэр бүри һаана.

Ш. Бальжинимаев.

Хооһон хөөрэлдөөн

«Октябрьский» совхозой һаалиин нэгэдэхи фермэ дээрэ һүн багаар һаагдана, гүрэндэ багаар тушаагдана гэһэн дохёо дуулдаһаар үнинэй. Фермые даагша Дамдин Будашкеев отделениие эрхилэгшэһээ үбһэ тэжээл фермэдэ нэмэжэ үгэхые эридэг. Тиихэдэ зоотехник Цоктоев хайшаашье болохо арганьгүй, хоёрой хоорондуур ябаһаар. Игэлдэһээр байтарнь январиин 10 гаран үдэр үнгэршэбэ.

Нүхэр Будашкеевэй хүтэлбэрилдэг һаалиин гүүртынхид үдэртөө 550 литр һааха даабаритай аад, миил 399—405 литр болгоно. Эндэ бүхыдөө 195 үнеэн бии, тэрэнэй 85-иинь һаагдадаг. Үнеэдтэ үбһэ, һолоомо үгэхын хажуугаар үдэртэ 10 килограмм силос, һаагдаһан литр һүн бүридэ 400 грамм холимол тэжээл эдюулдэг. Тэжээл дутана гэжэ гомдохоор бэшэ байна.

Эрхим һаалишад Бунья Цыдымпилова, эгэшэ дүү Данзановатан суудхэдээ үнеэн бүриһөө 5—6 литр һү һаадаг.

Тиигэбэшье фермэ дээрэ эмхидхэлэй хүдэлмэриин һула, ямаршье хинагта табигдадаггүй дээрэһээ түрүүшүүлэй дүй дүршэл хэрэглэгдэнэгүй, ажал хүдэлмэри оньһожоруулха талаар юушье хэгдэнэгүй. Һү бага һаадаг һаалишадта эрилтэ хүсэд табигданагүй, тэдэнэй хүдэлмэридэ туһалха гэжэ хэншье һанаашалдаггүй байха юм.

Иимэрхүү байдал мүн Доодо Нугын гүүртэдэ үзэгдэнэ. Эндэ үдэртөө 300 литр һүн һаагдаха аад, тэрэнь арай гэжэ 190—200 литртэ хүргэгдэнэ. Эдэ гүүртэнүүдэй гээгдэлдэ ороһыень сагааруулха ямаршье шалтаг байхагүй. Имагтал эндэхи хүтэлбэрилэгшэд һаалишадай дунда эмхидхэлэй хүдэлмэри һайнаар ябуулха, социалис мүрысөө эмхидхэхэ ёһотой.

Совхозой гол тосхондо байрладаг фермэдэ жэжэ тугалнууд хүйтэн нойтон байрада байлгагдажа өөдэлнэгүй. Совхозой зооветмэргэжэлтэд һү һаалга, тугалнуудые түлжүүлхэ хэрэгые өөһэдынгөө үдэр бүриин анхаралда абахаар болоо гэжэ һанагдана.

П. Халтанов.

Зэдэ.

Республика дотороо һү һаалгаар эрхим дүн туйлаһан түрүү һаалишад, тугалшад Сибириин хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй зүблөөндэ хабаадаһан байна. Тэдэнэй дунда Заиграйн аймагай Онохойн совхозой эрхим һаалишан **Ц. В. Жамбалова** (баруун гарһаа), хүдөө ажахын институдай һуралсалай-туршалтын ажахын суута һаалишан **А. Е. Петрова,** …ч аймагай «Коммунизм» колхозой ахалагша тугалшан Д-Д. **Р. Бадмаева** гэгшэд байлсаа. Мүн… эдэнэр жэшээтэ һайнаар ажаллажа байнхай.

Ф. СОРОКИНОЙ фото.

Малшадаа мартанагүй

☆

Тимлюгэй цемент-шиферэй заводой хүдэлмэрилэгшэдэй үүсхэл дэмжэгдэнэ

☆ ☆

…ажахые хүгжөөхэ зо-…хан колхоз, совхо-…эг бэшэ, харин бү-…най нангин уялта

…усалгатай, полити-… шанартай хэрэгые …гоһон түрүү пред-…дай нэгэн—Тимлю-…-шиферэй заводой …шэд Кабанскын совхозой һүнэй-то-…ые шефтээ абажа, …на зам дээрэ гар-…шиидээд, республи-…хы предприятинуу-…эришэдтэ ханда-…

…ородой электростан-…дэлмэришэд тимлю-… хандалга-үүсхэлые …, халуунаар дэм-…идэхид Пограничнэ … Ехэ-Нугын отделе-…ээ абажа, ехэ туһа-…үлһэн, үзүүлжэшье …эрһэн жэл совхозой …н нүхэр Х. Нурты-…лгын талмай дээрэ …аг шэбхэ гаргаһан, …рилгын, ургаса ху-… үедэшье туһалаа …маралтынгаа үдэр-…та дээрээ 722 үдэр …һэн юм.

… малай түл түрсэ …луун хаһа сагай …ихада туһаламжаяа …һайжаруулна. Жэ-…эхэ хонидой отара-…жа байһан нүхэр … Гармаев гэгшэдтэ …да бэлэдхэхэ үлэр-…онишодой ажаһуу-…квартиратай 2 гэр дүрбэн хото хорёо электрын гэрэлтэй болгоо.

Мүн хонишодой бригаданuудта түмэр соргонуудые гаргнуулжа, 16 түмэр багананuудые һуулгуулһан, электро генераторые заһуулһан байха. Малшадай гэр байрадань, хото хорёодонь Ильичын лампанууд яларанхай. Энэ хэрэгые бэелүүлгэдэ токарь Александр Серебрянников, электромонтернууд Владимир Синицын, Николай Силаев, бригадир Александр Иннокентьевич Никитин гэгшэд эдэбхи зориг харуулаа.

Коммунист Мироновой хүтэлбэрилдэг дизельнэ цехын хүдэлмэришэд хонишодой байрын гэрнүүдые һаяар штукатурлажа үгэхэнь. Тэрэшэлэн совхозой малшадай улаан булангуудые уряа лозунгнууд, плакадууд, харуулан ойлгуулха агитациин бусад түхеэрэлгэнүүдээр хангаха, һаалиин фермэ дээрэ «ёлочкын» түхэлэй түхеэрэлгэнүүдые табиха юм.

Кяхтын бүд нэхэлгын фабрикын, Сүхын арһанай заводой, горсдой худалдаа наймаанай конторын, Харанхойн барилгын-монтажна управлениин, гуталай фабрикын, промкомбинадай, хүдөө ажахын техникумэй хүтэлбэрилэгшэд, партийна, профсоюзна организацинууд аймагайнгаа колхоз, совхозуудта шефскэ туһаламжа хүргэхэ асуудалнуудта хэзээ хэзээнэйхиһээ ехэ анхарал хандуулжа, хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар бүгэдэ арадай тэмсэлдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсанад. Эдэ предприятинуудһаа колхоз, совхозуудта эльгээгдэһэн нүхэдүүд шефтээ абаһан фермынгээ малые уһалха, үбһэ тэжээлыень шэрэхэ, шэбхыень гаргаха хүдэлмэриие гүйсэд оньһожоруулха, малшадай гэр байрануудые заһабарилха, сакманщигуудаар ажаллаха хүрэтэр олон уялгануудые баталан абаад, бодото хэрэг дээрэнь бэелүүлжэ эхилэнхэй. Гансахан үнгэрэгшэ амаралтын үдэр Кяхтын хүдөө ажахын техникумэй 12-дохи группын һурагшад Пограничнэ совхозой малда дэбдихын тула 12 автомашина хюрөөгэй хибэдэһэ зөөгөө.

ВЛКСМ-эй райком Кяхтын совхоздо агитбригада эльгээгээ. Тэдэнэр малшадай дунда КПСС-эй XXII съездын шиидхэбэринүүд, советскэ һунгуулиин системэ тухай удха түгэлдэр хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэнэ, уласхоорондын байдал тухай һонирхолтой лекцинүүдые уншана, ханын газетэнүүдые гаргана, харуулан ойлгуулха агитациие һайжаруулха талаар ехэхэн ажал бүтээнэ.

Р. Балданов,
манай корр.

Номой шэнжэлэл

МАЙН СЭСЭГҮҮД

Урдань хэдэхэн жэлэй саана үхибүүдэй уншаха номууд манай буряад литературада тон хомор гэһэн үгэ хүүр гарадаг бэлэй. Тэрэшье зүбтэй байгаа. Харин һүүлэй жэлнүүдтэ энэ байдал яһала заһаржа байна гэхэдэ алдуу болохогүй юм: тиимэ зохёолнуудые бэшэдэг уран зохёолшодшье о л о ш о р о о, зохёолкуудшье һайн, олон болоо. Данри Хилтухин, Цокто Номтоев, Цырен-Базар Бадмаев, Гунга Чимитов болон бусад залуу зохёолшодшье үхибүүдтэ зорюулагдаһан зохёолнуудые удаа дараалан хэблүүлнэ.

Поэтесса Цырен-Дулма Дондоковагай «Майн сэсэгүүд» гэһэн үхибүүдэй уншаха шүлэгүүдэй ном Бурядай номой хэблэл үнгэрэгшэ жэлдэ хэблэн гаргаба. Энээнһээ урагша зүрхэ сэдьхэл хүдэлгэмэ лирическэ шүлэгүүдые бэшэдэг нүхэр Дондоковагай шэнэ жанрта хүсэеэ туршаһан ушар уншагшадые баясуулна.

Шүлэг бүхэнэйнгээ эхиндэ тааруу зохидхон зурагуудтай энэ ном эхинһээ һүүл хүрэтэрөө һонирхолтойгоор уншагдана. Залуу үетэниие багаһаань ажал хүдэлмэридэ дуратайгаар, һонюуша бэрхээр хүмүүжүүлхэ асуудалда автор анхаралаа ехээр хандуулна. Һургуулида ябаадүй, һая ябажа эхилһэн үхибүүд энэ ном соо һоо өөһэдтөө туһатай юумэ олоод ойлгожо абаха байна.

Тиибэшье «Майн сэсэгүүд» гэһэн ном соохи шүлэгүүд барандаа адли бэшэ гэжэ тэмдэглэхэ шухала. Багашуулай абари зан гүнзэгытөөр мэдэжэ, мэргэжэл түгэсөөр бэшэгдэһэн шүлэгүүдтэй зэргэлээд һонигүйшэг, ута унжагар ойлгосогүй шүлэгүүдшье эндэ дайралдана. Энээниие баталхын тула хэдэн жэшээ харуулая.

Оройдоо гурбатай, дүрбэтэй үхибүүд номой гол нюурнууд болоно. Мүн лэ энэ наһанай үхибүүдтэ уншажа үгэхэдэ, сээжэлүүлхэдэ тааруу шүлэгүүд суглуулбари соо олон байна. Эдээн сооһоо «Дэб-дэбхэн Сэндэмэхэн» гэһэн шүлэг илангаяа бусадһаа илгарна. Энэ шүлэг уншахадаа:

Дэб-дэбхэн дэбхэрнэ
Сэндэмэхэн.
Дээгүүрнь улһан мушхарна
дэр-дэрхэн.
Арба хори тоолоно шоб-шобхон.
Аман соогоо шэбэнэнэ
шэб-шэбхэн, — гэжэ басаганай түрүүшэгээр эршэтэйгээр һүрэхые, тиигээд байтараа эсэхые, һүүлээрнь шүдөө зуужа, шэнэ хүсэ нэмээд, «илан ханинараа гарахые» бидэнэр нюдөөрөө хаража байһандал болонобди.

Нүгөөдэ талаараа «Дэб-дэбхэн Сэндэмэхэн» оршуулхада хүшэр шүлэгүүдэй нэгэн. «Пас-пасхэн», «жэм-жэмхэн», «түг-түгхэн» гэхэ мэтэ үгэнүүдые тэрэ зандань яажа оршуулхабши. Иимэшүү, үгын абяа хэрэглэжэ бэшэгдэһэн шүлэгүүд эндэ бии байнал. Мүн «Шүүр-нибшүүр» гэһэн шүлэг газаа талаһаан юрэнхы аад, доторoo гүнзэгы удхатай.

Тоб тэнги тодо удхатай, богонихоншье һаа, багашуулай һургаал заабари- абаха шүлэгүүдэй тоодо «Ажалай охин», «Табан хурган», «Дархан басаган», «Уһа үргэһэн басаган», «Бороохон», «Эрбээхэй», «Мойһон», «Мохин» гээшэдыень нэрлэжэ болоно. «Мохин» гэжэ шүлэгыень жэшээ болгон мүнөө харуулая:

«Жабжар, жабжар жабжалзаад,
Жажуур үргөөр халбалзаад,
Жажалнаш мохи ангалзаад.
Үлэн үбһэн хоолтой,
Үтэг хохир дэбисхэртэй
Үхэр мал һанүүлнаш,
Харин намда этигээгүй һаа,
Харыш ошоод хорёо соо
Харагша үнеэ ханиия».

Энэ шүлэгэй удхые тайлбарилһанай огто хэрэггүй. Багашуул уншаха, шагнахадаа мохи жажалха гээшын хэды муухай байһые ойлгожо абаха.

«Хэниинь ямар хадаа,
һайн лэ аад—һайн,
Хэниинь ямар байхадаа,
муул аад мууб? — гэһэн асуудалда «Хэн һайн, хэн мууб» гэжэ шүлэг соогоо автор харюусана. Найруулгынгаа талаар хүжүүншэг байбашье, энэ шүлэг алиниинь һайн бэ, алинь мууб гэжэ багашуулай ойлгохо хэрэгтэ туһалха байна.

«Абынгаа замаар» гэһэн шүлэг соо иимэ гоё, образно, нюдэндэ халуугдамаар мүрнүүд дайралдана:

Эсэгэдээ хүбүүн атаархан
Эсэтэрээ дахан харадаг
Сарба һүхынь сабшахы,
Салуу хурсаар самнахы,
Мондогор харуулайнь мухарихы,
Модоной нюрга нюсэгэлхы.
Араатай хюрөөгэйнь ангалзахы,
Адхаар хибэдэһэ шэдэлхы
Амяа абангүй адагладаг.

Хэмжүүрэйнгээ, сохилтынгоо талаар Цырен-Дулма Дондоковагай олохон шүлэгүүд дутагдалтай. Уншахада, илангаяа үхибүүдэй уншахада хүндэ, хүжүүн мүрнүүд, үгаа мушхаруу мэдүүлэлнүүд шүлэгүүд соонь эндэ тэндэ үсөөн бэшэ дайралдана. Энэнь шүлэгэй шанарые, уянгые хараа байса муудуулна ха юм.

Түрүүшынхеэ һургуулида ябаһан Доржуухай дүү басаган хүгшэн эжы хоёртоо ном заажа «хоёр тэмдэгүүдые барюуланхай». «Доржуухай» гэжэ удхаараа яһала зохидшоомо шүлэг «нхай» гэһэншүү суффикснуудые мүр бүри (заримдаа хоёр дахин!) хэрэглэхэдэнь уншахада орёо хүндэ болошоно:

Хоюуландань ном заанхай.
зандаранхай (!)
Хори хүрэтэр тоолууланхай.
модохонуудые һубарюуланхай.

«Доржуухай», «ахай», «ашуухай» гэхэ мэтэ рифмэнүүд энэ шүлэгэй эхиндэ байхадаа хүгжэмыень һайжаруулна. «Нхай» гэһэншүү суффикснуудые ехэшүүлэйшье шүлэгтэ хэрэглэхэдэ таарадаггүй. Харин багашуулайхида бүришье тааранагүй.

«Хонхо сэсэгүүд» гэһэн шүлэгэйнь түрүүшын бадаг иимэ суффикстай глаголнуудаар дүүрэнэ. «Эржэн» «Хоёр хани» гэжэ шүлэгүүд дан ута унжагай болоходоо гадна иигээ тиигээ гэһэн глаголнуудаар дүүрэһэн дээрэһээ шанараа гээгээ. Жэшээлхэдэ, «Эржэн» гэжэ шүлэгэй мүр бүхэн «алдаа», «олоо», зобоо», «шэрээ», «ерээ», табяа», «болёо» гээд лэ тооложо ороно.

«Һанаамгай Алёша» гэһэн шүлэгые буруушаамаар. Юундэб гэхэдэ, арайхан гурбаяа алхаһан хүбүүн аад, һэнааһаа абажа байгаад ехэ хүн шэнгеэр хөөрэжэ ороно. Энэ Алеша шэнгеэр хөөрэжэ һурахаые шүлэгэйнгөө һүүлдэ эдир уншагшадаа автор уряална. Энэ уряалыень зүбшөөхэнь бэрхэтэй!

Үхибүүдэй уншаха шүлэг гээшэ илангаяа ритмынгээ, найруулгынгаа талаар уян, уншахада уһан шэнгеэр урдажа байха зэргэтэй. Мүн хүмүүжүүлхы удхатай байхыень арсанагүйбди.

Цырен-Дулма Дондоковна дээрэ заагдаһан дутагдалнуудаа усадхаха тээшээ хүдэлбэл, багашуулда үшөө һонирхолтой номуудые үсөөн бэшээр бэлэглэхэ байна. «Майн сэсэгүүд» бага сага дутагдалтай байбашье, багашуулда туһатай, һайн ном болоо гээд тэмдэглээ.

А. ДАНИЛОВ.

Анголодохи **хорото дайе дары болюулха,** Анголын арадай **бэеэ д[...] ги байдалтай болохо эрхыень мэдэрхэ** эрилтэ ООН-эй Генеральна А[...]блейн XVI сессиин олонхи делегадууд табиба. *Гурбан гүрэнэй зүбл[...] хабаададаг США-гэй түлөөлэгшэд хуушанайнгаа хараа шугам баримта[...]*

Эшэгүүритэ муухай **колониальна гуримые усадхаха тэмсэлдэ эхэнэрэй үүргэтэй байһаниие зүбшэхэеэ** дэлхэйн 30 гаран оронуудай түлөөлэгш[...] **Африкын Бамако хотодо суглараа!**

ТАНГАНЬИКА. Ороной нииcлэл Дар-эс-Салам хотодо.
ТАСС-эй фотохронико.

КАНАДЫН КОММУНИСТИЧЕСКЭ ПАРТИИН XVII НАЦИОНАЛЬНА СЪЕЗД

ТОРОНТО, январиин 20. (ТАСС). Канадын коммунистическэ партиин XVII национальна съезд үсэгэлдэр эндэ нээгдэбэ. Канадын коммунистическэ партиин бии болоһоор 40 жэл гүйсэһэнэй ойн үдэр тус съезд зарлагдаа. Энэ үнгэрһэн 40 жэлэй туршада хүдэлмэришэн ангиин, бүхы ажалшадай хүсэл зорилгонуудые Канадын коммунистическэ парти эсэшэ сусашагүйгөөр, сэхэ шууд хамгаалан ябаһан байна. Мүн ороние Америкын империалистнуудай мэдэлдэ оруулха һэдэлгэтэй тэрэ тэмсээ. Канадын национальна талаар бэеэ даанхай байхын, эб найрамдалай түлөө Канадын коммунистическэ парти шанга тэмсэл ябуулба.

Ороной бүхы хубинуудһаа XVII съездэ ерэһэн делегадууд Канадын арадай урда табигдаһан тон шухала асуудалнуудые зүбшэн хэлсэхэнь. Тэрэ тоодо дайн байлдаан, эб найрамдал тухай, интернационалистнууд, патриодууд болохо Канадын коммунистнуудай амгалан ёһоор зэргэ оршон байха хэрэгтэ оруулһан хубита, ороной бэеэ даанги байдал, демократи тухай, ажалшадай гол шухала эрилтэнүүд тухай асуудалнууд зүбшэгдэхэ юм.

Великобританиин, Мексикын коммунистическэ партинуудай делегацинууд съездэ айлшан боложо хабаадана. Советскэ Союзай, Франциин, Чехословакиин, Болгариин, Венгриин аха дүү коммунистическэ партинуудай делегацинууд съездэ ерэжэ шадаагүй. Юуб гэхэдэ, Канадын правительство орон соогуур ябаха зүбшөөл тэдэндэ үгөөгүй бшуу.

Энээнтэй дашарамдуулан, Канадын правительствода съезд буруушаалта эльгээгээ.

Канадын компартиин генеральна секретарь Тим Бак съездэ элидхэл хэбэ. Американо-канадска олигархи хадаа Канадын арадай гол дайсаниинь гэжэ тэрэ мэдүүлбэ. Ерэхэ зун үнгэргэгдэхэ парламентын һунгалтанууд тухай тогтоходоо, ойрын арбан жэлэй туршада хэдэ миллион хүнүүдые хүдэлмэреэр хангахаар лэ хүнүүдые парламентда һунгаха шухала гээд Тим Бак тэмдэглэбэ. Тиигээд парламентда һунгагдаһан эдэ хүнүүд дэлхэйн бүхы оронуудтай, тэрэ тоодо социалис оронуудтай худалдаа наймаа үргэнөөр хүгжөөхын түлөө оролдолго гаргаха ёһотой гэжэ тэрэ һанамжалаа.

Үргэн хэрэглэлэй эд бараануудые гаргадаг промышленностиие бүри ехээр хүгжөөхэ шухала гэжэ Тим Бак үргэлжэлүүлбэ. Энээнтэй хамта хүн зоной эд бараа абаха арга боломжые горьтойгоор һайжаруулха шухала гээд тэрэ мэдүүлээ. Һунгагдаһан депутадуудай эдэ уялгануудые дүүргээд байгаа һаань, манай орондо Америкын эзэрхэлгэ усадхагдаха, бэеэ даанхай байдалтай болохо хэрэг хангагдаха, Канада болбол бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал тогтоохо, бүгэдөөрөө буу зэбсэг хуряаха тэмсэлдэ нүлөөтэй хүсэн болохо һэн гэжэ Тим Бак хэлээ.

Болохоёо байгаа һунгалтануудта партиин баримталха хараа шугам съездэ зүбшэн хэлсэгдэхэ юм.

Съезд хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлһээр.

Бүхы дэлхэйн эхэнэрнүүд колониализмые шоо үзэнэ

БАМАКО. январиин 20. ТАСС-эй корреспондент Р. Серебрянников мэдээсэнэ:

Эхэнэрнүүдэй Уласхоорондын демократическа федерациин бюрогой заседани Бамакода үсэгэлдэр нээгдээ. Эшэгүүритэ муухай колониальна гуримые усадхаха тэмсэлдэ эхэнэрэй ямар үүргэтэй байһаниие зүбшэн хэлсэхэеэ 30 гаран оронуудай түлөөлэгшэд эндэ сугларба. Эхэнэрнүүдэй Уласхоорондын демократическа федерациин бюрогой заседани түрүүшынхеэ Африкада зарлагдаба.

МДФЖ-гэй бюрогой заседаниие Малиин Республикын президентын һамган г-жа Кейта нээгээд, бүхы дэлхэйн эхэнэрнүүдэй түлөөлэгшэдые халуунаар амаршалаа.

МДФЖ-гэй түрүүлэгшэ Эжени Коттон 80 наһатайшье болоо һаа, бюрогой заседанида хабаадалсахаяа эндэ ерэһэн байна. Бюрогой түрүүшын заседанида Эжени Коттон үгэ хэлээ.

Алжирай, Анголын, Урда Африкын, Конгын эхэнэрнүүдтэй эб хамта байһанаа эхэнэрнүүдэй Уласхоорондын демократическа федерациин нэрэһээ Эжени Коттон мэдүүлээ. Нэрлэгдэһэн эдэ оронуудта хүн зоной шуһа, нёлбоһон адхаржа, колонизаторнууд тэдэниие хатуу шэрүүнээр хэһээжэ, хюдажа байна бшуу.

Эхэнэрнүүдэй Уласхоорондын демократическа федерациин түүхэдэ МДФЖ-гэй бюрогой энэ заседани шухала үүргэ дүүргэхэ, Африкын эхэнэрнүүдтэй харилсаа холбоо бэхижүүлхэ гээд Эжени Коттон найдаһанаа тодорхойлбо.

Обществодо, национальна бэеэ даанхай байдалай түлөө тэмсэлдэ Африкын эхэнэрэй үүргэ, Африкын эхэнэрые сүлөөлхэ хэрэгтэ эхэнэрнүүдэй организацинуудай үүргэ, МДФЖ-гэй V конгресстэ бэлдэлгэ гэһэн асуудалнууд МДФЖ-гэй бюрогой зүбшэхэ зүйлнүүдтэ оруулагданхай.

ООН-эй Генеральна Ассамблейн XVI сесси[...]

НЬЮ-ЙОРК, январиин 20. ТАСС-эй тусхай корреспондент Н. Туркатенко мэдээсэнэ:

ООН-эй Генеральна Ассамблейн XVI сессидэ Анголодохи байдал тухай асуудал хэлсэжэ үргэлжэлһөөр. НАТО-до ородог өөһэдынгөө союзнигуудай дэмжэлгээр Португалиин колонизаторнууд Анголодо хорото дайн байлдаа хэдэг.

Олонхи делегадууд Португалиин колонизаторнуудые, юрэнхы дээрээ колониализмые муухайгаар хараагаа. Тиихэ зуураа Анголодохи хорото муухай дайе дары болюулха, Анголын арадай өөһэдынгөө хуби заяае өөһэдөө шиидхэхэ, бэеэ даанги байдалтай болохо эрхыень мэдэрхэ эрилтэ тэдэнэр табина. Тиимэһээ Португалиие үмөөрхэ нэгэшье делегат тэндэ байбагүй. Португалида эсэргүү хорилтонуудые абхуулхагүйн түлөө ООН-эй арадаар колониальна гүрэнүүд тусхай хүдэлмэри ябуулжа байнхай.

Харин баруун бүлэглэлнүүдтэ ородог гүрэнүүдэй түлөөлэгшэд ООН-эй ендэр дээрэһээ тад ондоо үгэнүүдые хэлэнэ бшуу. Эдэнэр Португалиин һайса бодомжолжо үзэхые дурадхана. Өөһэдынгөө союзнигуудые бэрхэшээлтэй байдалда бү оруулагты гээд тэдэнэр ёһын тэдыдэ хэлэнэл. Гэхэ зуураа баруун бүлэглэлэй түлөөлэгшэд тиимэ тодорхой дурадхал оруулнагүй.

Фашис зонхилогшо Салазарай правительство Анголын арадта эсэргүү, хатуу шэрүүн колониальна дай хэжэ байдаг гээд үсэгэлдэрэй пленарна заседанида үгэ хэлэһэн Белоруссиин ССР-эй түлөөлэгшэ П. Е. Астапенко тэмдэглэбэ. Колониальна оронуудта, арадуудта бэеэ даанхай байдал олгохо түүхэтэ деклараци соо соносхогдоһон бэеэ даанхай байдалай, эрхэ сүлөөгэй гол гуримуудые өөрынгөө орондо бэелүүлхын түлөө Анголын арад тэмсэнэ. Анголын арадта эсэргүүгээр Португалиин хэдэг дайн эб найрамдалда, аюулгүй байдалда тодхор ушаруулна. Анголын хүн зоной ядажа тулижа, колонизаторнуудта олоор хюдагдажа байһаниие элирхэйлһэн олон баримтануудые БССР-эй делегат дурдаа.

Анголодо хэгдэжэ байһан колониальна дайнай түрүүшын 4 һарын туршада тэндэ 50 мянга гаран эхэнэрнүүд, үбгэд, үхибүүд алуулһан, Анголын 150 гара мянган хүн зон эхэ ороноо орхижо, ондоо гүрэнүүдээр шэбээлэн хорохо газар бэдэрхэ баатай болоһон байна гээд БССР-эй делегат тэндэ һануулба.

Делегадуудай үзэмжэдэ Болгариин, Польшын түлөөлэгшэдэй табиһан резолюциин проектые П. Е. Астапенко хүсэдөөр дэмжэбэ. Бэеэ даангяар хүгжэхэ Анголын арадай эрхые түргөөр лэ бэелүүлхэ тодорхой хэмжээнүүдые энэ резолюциин проект хараална гэжэ тэрэ хэлэбэ.

Уласхоорондын шэнжэлэл

ЭХИ ЗАХАГҮЙ. ЭТИГЭЛ НАЙДАБАРИГҮЙ БАЙДАЛ

«Вашингтон Пост Энд Таймс Геральд» газетэ президент Кеннедиин «Ороной байдал тухай» конгрессто эльгээһэн заншалта бэшэгые шэнжэлэн тодорхойлоо. Тэрэ бэшэг соонь «амжалта», «хүгжэлтэ», «этигэл найдабари» гэһэн үгэнүүд аргагүй олон гээд тэрэ газетэ тэмдэглэбэ. Нээрээшье капиталис байгуулалтын «үлүү һайн зүйлнүүд», «амжалтанууд» тухай гоё һайхан үгэнүүд президентын бэшэг соо угаа олон болошоо. США-гэй правительствын 1962 оной энэ программа соо байдалаа һайн тээшэнь харуулха гэжэ оролдолго гаргагдана. Зүгөөр тэрэ программа соонь этигэл найдабаригүй, экономикын ээлжээтэ бэрхэшээлдэ заатагүй орохо байһанай шэнжэ тэмдэг үзэгдэнэ.

Кеннедиин түсэбүүд шалжархы элһэн дээрэ үндэһэлэнхэй гээд нүлөөтэй шэнжэлэгшэ Липпман үнэндөө мэдэрбэ. Юуб гэхэдэ, Америкын экономико бэрхэшээлтэй байдалда орохогүй гээд хэншье мүнөө баталан хэлэхэ аргагүйдэнэ. Гадна ээлжээтэ кризис заатагүй болохо гэжэ Липпман тоолоно бшуу. Тиигээд тэрэ кризисэй, тухайлхада, хэзээ болохо тушаа тэрэ һанамжалба.

Экономическа кризистэй тэмсэхын зорилгоор США-гэй хүтэлбэрилэгшэд тусхай хэмжээнүүдые хараалһан юм. Т[...] хэмжээнүүдыень шэнжэлэн харахада, эртэ урдын Египедэй мэдэлшэд һанаанда ороно. Тэдэнэр Нил мүрэнэй хэдыдэ үерлэхые уридшалан хэлэжэ һураһан байгаа. Зүгөөр тэрэ үерэй урдаһаа тэмсэжэ шадахагүй байһанаа мэдэрэн, болохоёо байгаа үерые ехэ хохидолтой байха аа гү гэжэ ходол айнгяар хүлеэдэг һэн.

Холбоото Штадуудай хүдөө ажахыдахи байдал капиталистическэ экономикын муу үндэһэ һуурииие тодорхойлон харуулна. Капиталис үйлэдбэриин эхи захагүй байдалые яажаб даа гуримтай болгохо гэһэн һэдэлгэ энэ хүдөө ажахыда гаргагдана бшуу. США-гэй шэнэ бюджедэй ёһоор, 1962—1963 ондо хүдөө ажахыда багахан мүнгэ зөөри, 5,8 миллиард доллар һомологдохо байна. Юуб гэхэдэ, урда жэлнүүдэйхидэл шэнги энэ мүнгэ зөөриин эгээ ехэнхи хубинь үнэндөө хүдөө ажахые хүгжөөлгэдэ гаргашалагдахагүй юумэл. Тарилгын талмай зорюута багадхаһанайнь түлөө фермэнүүдтэ энэ мүнгэнһөө тэдхэмжэ үгэхэ, мүн хүдөө ажахын продуктнуудай сэн нэгэ хэмжээндэ зорюута барижа байһанай түлөө баһал энээнһээ түлэдэг байха юм. Хүдөө ажахыда долларые зорюута гаргашалаагүй һаа, Холбоото Штадуудта бүхэнациональна арсалдаа шууян гү, али хүдөө ажахын кризис болохо гээд өөрынгөө бэшэг соо Кеннеди мэдэрнэ. Тиигэбэшье Кеннедиин мэдэрһээр, һүүлэй табан жэлэй туршада фермэ[...]үдэй тоо 28 процентээр үсөөрөө. Ондоогоор хэлэхэдэ, фермернүүдэй үгырэлгэ улам гүнзэгырнэ. Иимэ муу үндэһэ һууритай хүдөө ажахыгаа США-гэй президент социалис оронуудта жэшээ болгон табинал!

«Ороной байдал тухай», мүн бюджет тушаа президентын конгрессто эльгээһэн бэшэгүүд юу харуулнаб гэхэдэ, Америкын экономикые һайжаруулха гол арга хадаа сэрэгэй туйлай ехэ гаргашанууд болоно гээд США-гэй хүтэлбэрилэгшэд тоолоно. Сэрэгэй захилнуудай саашадаа ехэ болохо тухай Кеннедиин мэдээсэмсээр лэ промышленна компанинуудай акцинууд дээшэлһэн байха юм.

1962—63 оной бюджедэй ёһоор, бүхыдөө хэгдэхэ 92,5 миллиард доллар гаргашын 52,7 миллиардь сэрэгэй сэхэ гаргаша болохо байна. «Национальна аюулгүй байдал хангалгада» (дайнда хабаадагшадта үгтэхэ пенсиие, сэрэгэй урьһаламжануудаар процентнуудые үгэлгые оруулалсаад) бүхыдөө 72,8 миллиард доллар гаргашалагдаха гэхэ гү, али тэрэнь бүхы бюджедэйнь 79 процент болоно бшуу. Буу зэбсэг улам ехээр бэлдэжэ, саашадаа тохёолдохоёо байгаа экономическа кризисые саряжа болюулха зорилго Америкын хүтэлбэрилэгшэд табина. Тиигэжэ «коммунис аюул» тухай худал хуурмаг юумэ тэдэ зохёоһон байха юм. «Ороной байдал тухай» бэшэг соогоо иимэ худал хуурмаг юумэндэ Кеннеди ехэ анхарал табяа. Хэзээдэшье зэһархагүй экономикоёо һайн һайханаар, хүгжэн һалбаржа байһан хэбэртэйгээр харуулха гэжэ оролдонол!

Капиталистическэ экономикодо сэрэгэй үйлэдбэриин «туһатай» байһаниие Америкын мэдээжэ буржуазна экономист Стюарт Чейз бэшээ һэн. Тиихэ зуураа США-гэй экономико ёһотойл эб найрамдалай эрхэ байдалда һайнаар хүгжэжэ шадахагүй гээд тэрэ һанаата болоһон юм.

Холбоото Штадууд буу зэбсэг хуряаха, эб найрамдал тогтоохо хүсэлтэй тэжэ Кеннедиин бэшэг соо найдуулагдана. Зүгөөр буу зэбсэг мүнөө ехээр бэлдэжэ байхадань Кеннедиин эдэ үгэнүүд ямаршье үндэһэ баримтагүй болошоно.

Кеннедиин бэшэг соо социальна хэмжээнүүдые бэелүүлхэ тухай хэлэгдэһэн. Гэбэшье эдэ хэмжээнүүдые бэелүүлгэдэ тон багахан мүнгэ зөөри һомологдонхой. Америкын шэнжэлэгшэдэй һанадагаар, ажалгүйдэгшэдтэ тэдхэмжэ үтэхэ, хүдэлмэриин наһанһаа үнгэрэгшэдтэ медицинскэ туһаламжа үзүүлхэ гэхэ мэтын түсэбүүдыень конгресс баталхагүйдөө магад байна. Зүгөөр сэрэгэй хэрэглэмжэдэ хэгдэхэ гаргаша тухай Кеннедиин бэшэг соо хэлэгдэһэн дурадхалнуудые конгресс бултыень баталха гээд шэнжэлэгшэд марганагүй.

«Сэрэгэй гаргаша гүрэнэй гаргашануудай имагтал нэгэ формонь болоно. Монополистическэ капитализм энээнтэй эбсэхээр бэлэн» гэжэ Англиин мэдээжэ экономист Джон Итон тэмдэглээ һэн. «Ороной байдал тухай» бюджет тушаа президентын бэшэг энээниень элитээр гэршэлэн харуулна.

КОНГЫН АСУУДАЛЫЕ «АМЕРИКЫНХИДЭЙ ШИИДХЭЛГЭ»

Һаяшаг США-гэй гүрэнэй департаментда нэгэ таагүй ушар болоо. Тэрэниие түргөөр далдалха гэжэ оролдобо. Сепаратист Чомбые хариин монополистнуудай тусхай бүлэглэлнүүд баадхажа байдаг гээд гүрэнэй департаментын дээдэ тушаалта чиновник Роуэн олоной урда мэдүүлээ. «Юнион Миньер дю О Катанга» гэдэг Бельгиин компаниин сэбэр олзо 1960 ондо 47 миллион доллар болоо һэн гэжэ тэрэ һануулһан юм. «Юнион Миньертэ» мүнгэ зөөриин талаар хабаатай хүнүүд Катангые бэлэхэнээр хиналта хэжэ байхаар «бэеэ даанги орон» болгохо гэжэ һанадаг лаб даа гэжэ Роуэн хэлээ. Энэ орон бүрил ехэ Конгын гүрэнэй хубинь байхагүй ёһотой. Юуб гэхэдэ, Конгын гүрэнэй правительство, таахада, господин Чомбе шэнги хани ёһоор хандахагүй гээд Роуэн үргэлжэлүүлһэн байгаа.

Конгодо тохёолдоһон ушарые тэрэ тодорхойлхоёо һэдэжэ байһаар США-гэй политикын муу талые элишэлээ. «Аюултай зүрилдөөнүүдые усадхан болюулха» политика ООН-тэй хамта США Конгодо бэелүүлнэ гээд США-гэй хүтэлбэрилэгшэд һайрхаха һаналтай байһан юм. Харин тэрэ ядаһан Роуэн США-гэй хүтэлбэрилэгшэдэй һанаашалгые буруутуулжархёо. «Нэгэдүүлэгдэһэн Конгодо амгалан ёһоор хэлсээ баталха гээшэ» США-гэй политикын зорилгонь болоно гэжэ президент Кеннеди соносхоһон байна.

Эдэ үгэнүүдынь ямар удхатай байгааб гэжэ һүүлэй үдэрнүүдэй хэрэгүүд тодорхойлбо бшуу. Конгын премьер Адула Чомбе хоёр хэлсээ хээ. Центральна правительствын засаг Катангын байдалые биратай хубилгаагүй гээд США-гэй баадхалгаар Чомбе мэдэрбэ. Иигэжэ Конгын хэрэгтэ хариин хамааралгүе усадхаха тушаа ноябриин 24-дэ Аюулгүйн Соведэй абаһан резолюци бэелүүлэгдэнгүй үлэшоо. Хариин хүлһэншэл, буу зэбсэг Чомбедо абаашагдажал байһаар. Гэхэтэй хамта ООН-эй засагаархид зүүн провинциин «сепаратизмые» усадхаха гэжэ аашална. Энэ зүүн провинцида Конгын премьерэй орлогшо Антуан Гизенга байдаг. Гизенга болбол Лумумбын хэрэгые үргэлжэлүүлэгшэ, ороной патриотическа хүсэнүүдэй түлөөлэгшэ болоно. Зүгөөр «Гизенгын үгэсэлгэ» усадхаха хэрэгынь бэелүүлэгдээ.

Парламентын гэшүүдэй хахадһаань баганхиин суглараашье һаа, президент Касавубу Гизенгые премьерэй орлогшын тушаалһаа яаралтайгаар гаргаһан юм. ООН-эй засагаархидай үүргэ мүн лэ тэндэ муугаар харагдаба. Яахадааб гэхэдэ, Леопольдвиль ошохо тухай шиидэһэнээ Гизенгын мэдээсэхэдэ, ООН-эй түлөөлэгшэ тэрэнэй аюулгүй ябахые хангахаһаа арсаа. Антуан Гизенга парламентда үгэ хэлэхэ зорилготой байгаа һэн. «Нэгэдүүлэгдэһэн Конгодо амгалан ёһоор хэлсээ баталха» гэдэгынь бодото дээрээ иимэл даа.

«Сосьете Женераль де Бельжик» гэдэг Бельгиин ехэ нүлөөтэй финансова бүлэгөөр дамжуулан Катангын баялигые гартаа оруулхын түлөө Америкын капиталистическэ монополинууд оролдолго гаргаа. Тиихэдээ «Юнион Миньер» гээшэ энэ бүлэглэлэй нэгэ таһагынь байгаа. Морганэй финансова бүлэг «Сосьете Женераль де Бельжик» гэдэгһээ ехэ акцинуудые үшөө дайнай урда тээ абаа һэн. Тэрээнһээ хойшо Америкын капитал энэ банкда бүрил ехэ нүлөөтэй болоо. Америкын монополистнуудай эгигэмжэтэ нюур болохо адмирал Кэрк «Сосьете Женераль» бүлэгэй [...]лэгшэдтэй һаяшаг хэлсээнүүдые хээ. Энээн тушаа «Нью-Йорк Таймс» газетэ мэдээсээ һэн. Тусхай бүлэглэлнүүдэй һанамжаар, Элизабетвильдэ байдаг «Юнион Миньерэй» түлөөлэгшэд бэеэ даанхай Катанга бии болгохо хүсэлтэй. Иигэжэ газетэ үргэлжэлүүлнэ.

Бельгиин, Англиин капиталистнууд Америкын капиталда һууби гаргажа үгэхэ ушартай болобо. Тиимэһээ Холбоото Штадууд Чомбедо талархалтайгаар хандадаг байгаа бшуу. Харин Гизенгые усадхан һалгахала тэдэнэр яарана. Яахадааб гэхэдэ, Гизенгые монополинууд бэшэ, харин арад зон дэмжэнэ.

Һүүлэй үедэ Конгодо болоһон ушарые Конгын асуудал «америкынхидэй шиидхэлгэ» гэжэ Америкын пропаганда нэрлэнэ. Энэнь үнэндөө юун гээшэб гэжэ бодото баримтанууд тодорхойлно. Колонизаторнуудай аша туһада, Конгын арад зондо тон эсэргүүгээр абтаһан энэ шиидхэбэри заабол буруутаха. Конгодо «амгалан байдал тогтоохо» гээшэнь ехэ хойшолонтой байха даа.

С. Иванов.

ГУРБАН ГҮРЭНЭЙ ЖЕНЕВЭДЭХИ ЗҮ[...]

ЖЕНЕВА, январиин 20. (ТАСС). США-гэй түлөөлэгшэ Ч. Стелле гэгшэ ядерна зэбсэг туршалгые болюулха тухай гурбан гүрэнэй зүблөөнэй 351-дэхи заседанида түрүүлэгшээр һууба. Советскэ Союзай түлөөлэгшэ С. К. Царапкин тэрэ заседанида мэдүүлгэ хээ. Үнгэрэгшэ заседани дээрэ США-гэй түлөөлэгшэ Женевэдэхи хэлсээнүүдэй ябасые гажаажа, буруугаар харуулаа гээд тэрэ тэмдэглэбэ. Иимэ аашые бидэнэр нэгэнтэ бэшэ үзэһэн байхабди. Энэ ушар һанааемнай балай зобооногүй гэжэ С. К. Царапкин хэлээ. Зүгөөр үнгэрэгшэ жэлэй ноябриин 18-да зүблөөнэй үзэмжэдэ Советскэ правительствын оруулһан дурадхалнуудые США-гэй, Великобританиин правительствонууд буруушааһан байха юм. Энэ ушарынь Женевэдэхи хэлсээнүүдэй ябасые зорюута буруугаар харуулһанһаа бүрил хүндэ байна бшуу.

Холбоото Штадууд, НАТО-до ородог тэдэнэй союзнигууд ямаршье эрхэ байдалда ядерна зэбсэгэй бүхы туршалгануудые дары болюулха хэлсээ баталха дурагүй. Эгээл тиимэһээ бодотоор болоһон юумые зорюута гажаажа, буруугаар харуулдаг байна. Иигэжэ Женевэдэхи хэлсээнүүдэй буруутаһанай түлөө тэдэнэр харюусахагүй гэжэ оролдоно.

Эзэрхэг түримхэй бүлэглэлнүүдтэ ородог США, тэдэнэй союзнигууд эб найрамдалда харша политика ябуулна гэжэ Советскэ Союзай түлөөлэгшэ тэмдэглэбэ. Кеннеди Макмиллан хоёрой Бермудска зүблөөнэй шиидхэбэринүүд, США-гэй президентын һүүлшын мэдүүлгэ энээниие элишэлэн харуулна. Гадна энэ жэлдэ США-гэй сэрэгэй гаргашануудые эрид ехэдхэхэ, зэбсэгтэ хүсэнүүдэй тоо горьтойгоор олошоруулха, буу зэбсэг ехээр бэлдэхэ хэмжээнүүд абтаһан байна.

Баруун гүрэнүүдэй бэелүүлжэ байһан эдэ бүхы хэмжээнүүдтэ Советскэ правительство хайша хэрэгээр хандажа шадахагүй.

Ядерна туршалгануудые болюулха асуудал буу зэбсэг хуряаха талаар 18 гүрэнэй комитедэй үзэмжэдэ дамжуулан үгэхэ дурадхал США-гэй түлөөлэгшэд үсэгэлдэр оруулаа. Энээнтэй дашарамдуулан, Советскэ Союзай түлөөлэгшэ даб дээрэ зарим ажаглалта, һанамжануудые оруулаа. США-гэй түлөөлэгшэд иимэ дурадхал оруулхадаа «буу зэбсэг хуряангүйгөөр хиналта тогтоохо» гэһэн хуушанайнгаа һанаашалгые дахин һэргээхэеэ һэдэнэ. Иигэжэ буу зэбсэг хуряаха талаар 18 гүрэнэй комитедтэ — шэнэ органдо хуушанайнгаа дурадхал Холбоото Штадууд оруулхая һанана бшуу.

Бүгэдөөрөө, хүсэдөөр буу зэбсэг хуряаха хэлсээ баталаад, тэрэниие бэелүүлээд байбал, ядерна туршалгануудые болюулха асуудал шиидхэгдэхэ һэн гэжэ Советскэ правительство тоолоно. Ядерна туршалгануудые болюулха асуудал бүгэдөөрөө, хүсэдөөр буу зэбсэг хуряаха хэлсээнэй һалгашагүй нэгэ хубинь гэжэ 18 гүрэнэй комитедтэ харабал зүйтэй байгаа.

Буу зэбсэг хуряаха хэлсээнүүдэй зүбшэгдэһэн советско-американска хамтын гол гуримуудай 8-дахи пунктые Америкын түлөөлэгшэ мэдүүлгэ соогоо дурдаа гээд С. К. Ца[рапкин ...] Гэбэшье [...] сэдөөр [...] ряаха [...] гээшэ [...] тэдэ [...] заагдан[...] рикын [...] мэдүүл[...] нуудые [...] налтын [...] зохёохо [...] гуримуу[...] гонь бо[...] лые ин[...] болоо һ[...] хойшоло[...] гэжэ [...] һанамжа[...] хэйн [...] олониит[...] түргөөр, хүсэдөөр [...] ряаха [...] хүлеэнэ[...]

США-[...] правител[...] на зэб[...] хорихо [...] ладаа [...] баталха [...] Советскэ [...] лэгшэ х[...]

Хэрба[...] өөһэдын[...] гамууд[...] һаа, яде[...] шалгые [...] хай Сове[...] радхалаа[...] лаагүй [...] бүхы [...] түлөө ха[...] тай.

Амери[...] С. К. Ц[...] дүүлгэдэ [...] рюу үг[...] Ядерна [...] хорихо [...] жэлхэ ко[...] гохо дур[...] правител[...] һанаатай [...] кын түлө[...] һэн бай[...] нэмэлтэ [...] хэтэйгээр [...] хуряаха [...] рэнэй ко[...] дэ ажал[...] һанамжа[...]

Зүблөө[...] заседани [...] да үнгэ[...] раалагда[...]

МАРОККО. Касабланкын портын докернууд сүлөөтэй үедөө.
ТАСС-эй фотохронико.

Редактор Ц. Ц. Ци[...]

Манай адрес, телефо[...]

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Улан-Удэ, ул Ленина,[...] ФОНЫ РЕДАКЦИИ: редактора — 46-32, зам. ре[...] 32-74, ответ. секретаря — 27-37, отделов: партийн[...] пропаганды — 24-74, сельского хозяйства и совет[...]тельства — 47-59, промышленности и транспорта, [...] —35-14, культуры — 34-05, писем и рабселькоров[...] отдел переводов и корректорская — 35-95. бух[...] 37-32. Для междугородных переговоров — 16.

Гор. Улан-Удэ, типография Министерства культуры [...] АССР.

Н00579. Зак.[...]